

Hoe gaat het nu met jongeren uit de JeugdzorgPlus?

PERIODE 2008-2013

Frouke Sondeijker
Asia Sarti
Marie-José Geenen

Hoe gaat het nu met jongeren uit de JeugdzorgPlus?

PERIODE 2008-2013

AUTEURS

Frouke Sondeijker

Asia Sarti

Marie-José Geenen

Utrecht, april 2020

Met dank aan

De jongvolwassenen die meewerkten aan dit onderzoek door ons hun ervaringsverhaal te vertellen.

Studenten die meewerkten

Olaf van den Bogaard, Selina Chotoe, Chantal Florentina-Jonis, Dulcencia Gambier, Laura de Graaf, Daniëlle Jonkhoff, Rosanne Keupers, Melissa Pereboom, Jerry van der Ploeg, Ella Postma, Lisanne de Rooij, Ramon Schim, Cherisa Schouten, Gabriëlle Stam, Bram Tolkamp, Esther Uittenboogaard, Feline Verweij, Tamara Walls, Sjoerd Wiersma.

Onderzoekers die meewerkten in de eerste fase

Joep Hanrath, Hèlen Heskens, Esther Horrevorts, Bram Tolkamp

Leden begeleidingscommissie

Esther van Bostelen	Jeugdzorg Nederland
Maike Cima	Radboud Universiteit
Ruud van der Herk	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Chris Kuiper	Horizon Jeugdzorg en Onderwijs; Hogeschool Leiden; Hogeschool Rotterdam
Tamara Pultrum	Elker Jeugdhulp & Onderwijs
Ignace Vermaes	Pluryn
Saskia Wijsbroek	Hogeschool Utrecht; Universiteit Utrecht
Majone Steketee	Het Verwey-Jonker Instituut; Erasmus Universiteit

Leden projectgroep

Marleen van Aggelen	Het Poortje
Eefje Strijbosch	Juzt
René Cardynaals	SJSJ

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doelstelling	4
1.3	Vraagstelling	4
2	Methode	6
2.1	Procedure werving	6
2.2	Totstandkoming interviews	7
2.3	De tijdlijn-methode	7
2.4	De respondenten	9
2.5	De interviewers - studenten	10
2.6	Analyse	12
3	Resultaten	15
3.1	Hoe gaat het nu met de jeugdigen van toen?	15
3.2	Wat gaat er goed en wat kan er beter in JeugdzorgPlus?	17
4	Conclusies	27
4.1	Hoe gaat het nu?	27
4.2	Verbeteringen	27
4.3	Vervolgonderzoek	30
4.4	Plaatsen van de bevindingen in de context	31
5	Aanbevelingen voor de JeugdzorgPlus	32
5.1	Algemene aanbevelingen (beleids- en organisatieniveau)	32
5.2	Aanbeveling specifiek voor professionals	34
	Literatuurlijst	35
	Bijlage 1: Leefgebieden	37
	Bijlage 2: Werving studenten	38

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De JeugdzorgPlus is gericht op jongeren wiens ontwikkeling ernstig verstoord dreigt te raken en waarbij er zorgen zijn rondom de veiligheid, voor henzelf of hun omgeving. Het ministerie van VWS en betrokken instellingen wilden, nu de JeugdzorgPlus ruim tien jaar bestaat, een onderzoek laten uitvoeren onder een grote groep jongeren die ten minste vijf jaar geleden is uitgestroomd uit de JeugdzorgPlus.

Het onderzoek dient inzicht te geven in wat volgens de jongeren zelf op de langere termijn behulpzaam is gebleken. Jongeren vertellen welke mogelijke verbeteringen er volgens hen zijn, zowel voor de JeugdzorgPlus als voor het (lokale) netwerk. Doordat de jongeren reflecteren op een lange periode (van 5 tot 10 jaar) bieden hun verhalen een inkijk in hun levensloop. Door de gereconstrueerde levenslopen te beschrijven wordt het mogelijk, overstijgend aan de verhalen, rode draden te destilleren, die waardevolle aanknopingspunten leveren voor verdere verbetering van de kwaliteit van de behandeling, zorg en ondersteuning van jongeren tijdens en na verblijf in een JeugdzorgPlus instelling. Lokaal beleid zal hierop in kunnen spelen met thema's als samenwerking en afstemming met het sociale netwerk van de jongeren en de professionele keten. Uit eerder onderzoek weten we dat dit een verbeterpunt is (Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd, 2017). Waar voor jongeren die vanuit een Justitiële Jeugdinrichting (JJl) uitstromen bijvoorbeeld een trajectberaad bestaat, hebben gemeenten nog geen gestandaardiseerde werkwijze omtrent regievoering voor jongeren die de JeugdzorgPlus verlaten.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is te onderscheiden in een kennisdoel (intern doel) en een praktijkdoel (extern doel). Het kennisdoel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in het welzijn van de jongeren: hoe gaat het nu met de jongeren, hoe kijken zij terug op hun verblijf in de JeugdzorgPlus en wat kunnen we van hen leren? Het praktijkdoel is middels deze inzichten bij te dragen aan het verbeteren van de JeugdzorgPlus. Het onderzoek is deel van de longitudinale effectmonitor Jeugd-

zorgPlus gericht op het verkrijgen van inzicht in de mate waarin jongeren profiteren van de geboden hulp en welke factoren een relatie hebben met de gemeten effecten. Tevens dient het onderzoek als verkenning voor hoe JeugdzorgPlus instellingen op de langere termijn vorm en inhoud kunnen geven aan follow up onderzoek, waarbij ook de mogelijkheid voor het gebruik van CBS-gegevens en gegevens van gemeenten wordt bestudeerd.

1.3 Vraagstelling

Om deze doelstelling te bereiken zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe gaat het met jongeren die 5 jaar of langer geleden zijn uitgestroomd uit de JeugdzorgPlus?
 - Welke zorg en (informele) ondersteuning krijgen zij op dit moment en welke steun en zorg heeft ontbroken?
2. Wat kunnen we op basis van hun levensloop na het verlaten van de JeugdzorgPlus van hen leren, ter verdere verbetering van de behandeling en begeleiding in de JeugdzorgPlus en het natraject?
3. Wat ging volgens de jongeren die 5 jaar of langer geleden zijn uitgestroomd goed en wat kon beter in de JeugdzorgPlus instelling en in de zorg en ondersteuning daarna? We richten ons daarbij met name op:
 - Voorbereiding op participeren in maatschappij (passend bij leeftijd)
 - (Na)zorg en ondersteuningWe houden daarbij rekening met de reden van uitstroom uit de JeugdzorgPlus (bereiken 18 jaar, doelen bereikt, geen vervolgindeicatie of anders) en de mate waarin de jongeren openstonden voor (vervolg)hulp.
4. Op welke wijze kan follow up onderzoek naar jongeren die de JeugdzorgPlus verlaten in de toekomst volgens hen het best plaatsvinden?
 - 'Lessons learned' uit dit onderzoek
 - Effectieve benadering
 - Mogelijkheden om gegevens CBS en gemeenten te gebruiken voor follow up

David*

We treffen David (24) in het huis, waar hij sinds een jaar woont. David was dertien toen hij vanwege brandstichting op zijn school in een Justitiële Jeugdinrichting belandde. 'Ik had het gevoel dat ik me moest bewijzen' zegt hij over die daad. Na zes maanden werd hij overgeplaatst naar een JeugdzorgPlus-voorziening. Negen jaar later leidt hij een leven zoals veel van zijn leeftijdgenoten. Hij heeft in de avonduren zijn havo-diploma gehaald en studeert toegepaste psychologie. Hij hoopt na het behalen van zijn hbo-propedeuse naar de universiteit te gaan.

'Toen ik uit de JeugdzorgPlus kwam, heb ik drie maanden bij mijn moeder gewoond. Maar de vrijheid die ik wou zat m'n moeder heel erg in de weg. Ik was altijd al een heel puberaal kind, maar nu ook nog eens een grofgebekt puberaal kind. Ik had last van het 'vrijheidssyndroom' zoals ik dat noem. Ik deed alles wat God verboden heeft. Om het heel kort samen te vatten: drank en drugs. En dan tot the max. Ieder weekend een feestje, alles wat je wordt aangeboden proberen. Heel veel XTC en MDMA. Dat gaf zo'n geluksgevoel.

Mijn moeder en m'n stiefvader hadden vaak ruzie over mij. En dat wilde ik niet. Ik kon naar RIBW [beschermd wonen]. Daar heb ik twee jaar gewoond. Na twee jaar RIBW ben ik weggestuurd, omdat ze vonden dat ze me niet konden helpen. Ik had te weinig hulpvragen. Het ging te goed blijkbaar. Ik belandde op kamers in een studentenhuus. In de jaren daarna heb ik veel gereisd en op verschillende kamers gewoond. Sinds een jaar woon ik in dit huis. Dat is van mijn vader.

Ik heb een goed contact met mijn vader. We zien elkaar niet veel, twee keer per jaar. Dat is prima. Als we elkaar zien praten we heel diep. Mijn moeder woont hier twintig minuten vandaan. Dus dat is wel chill. Ik kan goed met haar praten. Zij is er altijd voor me geweest, ook toen ik in de JeugdzorgPlus zat. Ze kwam ieder weekend langs.

In de JeugdzorgPlus heb ik altijd het gevoel gehad dat ik er niet thuis hoorde. Ik had een half jaar in de jeugdgevangenis gezeten. Ik kwam daar als dertienjarige op een groep van 17-18 jarigen. Nou de eerste twee

maanden, ik ga er echt niet om liegen, heb ik niet durven te douchen. Ik was levensbang. Maar uiteindelijk kon ik wel goed overweg met die jongens. Ze vonden het niet goed om mij na de jeugdgevangenis vrij te laten, want ik had toch een pittig strafbaar feit gepleegd. En bovendien zou ik in JeugdzorgPlus een behandeling krijgen.

Mijn behandelplan was gericht op mijn eigen gedrag: dat ik minder spatjes zou maken, minder opstandig doen, dat ik meer meeding in alles wat er werd gezegd. Niet overal tegenin zou gaan. Ze wilden gewoon dat ik zo mak was als een lammetje. Ik heb ook twee jaar lang concerta geslikt, omdat ze toen dachten dat ik ADHD had. Ik heb er heel lang voor moeten vechten om die medicijnen van me af te kunnen krijgen.

De JeugdzorgPlus-tijd heeft veel invloed gehad. Ik loop er de laatste tijd tegenaan dat ik in relaties heel claimerig word. En als de situatie mij te emotioneel wordt, dan ga ik veel blowen. Dat ben ik het laatste jaar gaan inzien. Ik blowde zo'n twintig jointjes per dag, nu rook ik er nog drie.

De iso heeft er bij mij wel ingehakt. Daar ben ik wel eens in gezet omdat ik iemand probeerde te helpen. Toen ik vrijkwam had ik best veel last van nachtmerries. Dat was heel heftig. Daarvoor heb ik EMDR gehad. Zo heb ik wat ik daar heb meegemaakt wel kunnen verwerken.

JeugdzorgPlus heeft gezorgd dat ik heel sterk in m'n schoenen sta. Als er nu een tegenslag op mijn pad komt, dan denk ik 'zal nooit zo erg zijn als toen'. Het heeft mij heel veel mensenkennis gegeven. Het heeft mij normen en waarden geleerd van waar ik voor sta. Ik heb daardoor mensen goed leren begrijpen. Ook tussen de regels leren lezen wat iemand daadwerkelijk zegt. Het heeft me ook laten inzien hoe erg m'n ouders er in die tijd voor mij waren. Ondanks dat ik best wel een klote-kind was, dat ze mij toch heel veel liefde hebben gegeven. Dat is wel positief.

Nu kan ik pas zeggen dat bepaalde begeleiders die ik vroeger niet mocht best wel wat hebben betekend. Als je in zo'n setting zit en je wordt ergens op aangesproken, dan reageer je vanuit verdediging. We verzetten ons in die tijd tegen alles. Als je daar zit kun je niet overzien wat begeleiders voor jou aan het doen zijn.'

* De namen van de drie geportretteerde jongeren in dit rapport (p5, p13-14 en p25-26) zijn gefingeerd, de tekst is gebaseerd op de interviews en is grotendeels gelijk aan de getranscribeerde interviews.

2 Methode

2.1 Procedure werving

In dit onderzoek is voor de werving van respondenten gebruik gemaakt van de methode *convenience sampling*, waarbij de meest gunstige beschikbare respondenten zijn benaderd. Dit is aangevuld met de sneeuwbalmethode, waarbij met behulp van gerekruteerde respondenten nieuwe respondenten uit hun netwerk zijn aangetrokken.

Voorafgaand aan het onderzoek is een inschatting gemaakt van het aantal benodigde interviews om datasaturatie te bereiken, oftewel alle onderzoeksvragen in voldoende mate te kunnen beantwoorden. In overleg met ZonMw is het streven 150 jongvolwassenen te interviewen later losgelaten. Werving bleek een intensieve aangelegenheid, omdat we onvoldoende kanalen konden aanboren waarmee we voormalige bewoners van JeugdzorgPlus-voorzieningen direct konden aanschrijven/aanspreken. Bovendien bleek dat met een kleine 50 interviews het materiaal dusdanig rijk was dat de onderzoeksvragen konden worden beantwoord.

We hebben de respondenten voor het onderzoek geworven via de volgende kanalen (tussen haakjes is aangegeven hoeveel van de respondenten via dat kanaal zijn geworven):

- a. Sociale media (40%)
- b. Instellingen (27%)
- c. Studenten (9%)
- d. Respondenten; via-via (24%)

a. Sociale media

Een oproep is geplaatst op Facebook. Daarvoor is een speciale pagina aangemaakt: [Hoe-gaat-het-nu-met-jongeren-uit-de-JeugdzorgPlus](#). Het bericht is enkele keren gedeeld en zo is het bericht ook op de Facebookpagina van Lievenshove beland. Dat verklaart mogelijk waarom er relatief veel ex-cliënten van Lievenshove zijn bereikt in dit onderzoek.

Vanuit het account van het Verwey-Jonker Instituut is via Twitter en LinkedIn een oproep voor deelname aan het onderzoek verspreid.

b. Instellingen

JeugdzorgPlus

Instellingen voor JeugdzorgPlus die participeerden in de projectgroep van dit onderzoek hebben informatie verspreid. Zo plaatste het Poortje de flyer (zie figuur 1) op intranet en hing deze op centrale punten in het gebouw op en werden medewerkers tijdens teamvergaderingen op het onderzoek geattendeerd. Ook Juzt verspreidde een bericht via intranet en plaatste het op Twitter, Facebook en LinkedIn.

Via Jeugdzorg Nederland is meerdere keren een oproep gestuurd aan Jeugdzorg-Plus instellingen voor de werving van oud-cliënten. Sommige instellingen hebben aangegeven mee te willen werken – al is niet altijd duidelijk op welke wijze de informatie vervolgens is verspreid. Andere instellingen gaven aan geen tijd te hebben.

Figuur 1. flyer ten behoeve van werving respondenten

OPROEP

Zat je tussen 2008 en 2013 in de gesloten jeugdzorg?

Voor een onderzoek zijn wij op zoek naar mensen die tussen 2008 en 2013 in de gesloten jeugdzorg (JeugdzorgPlus) hebben gezeten. We zijn benieuwd hoe jij terugkijkt op jouw tijd daar en hoe het nu met je gaat. We willen je daar graag over interviewen. Als dank voor je deelname ontvang je een vergoeding.

Heb je vragen of wil je je aanmelden om deel te nemen? Mail dan naar jeugdzorgplus@verwey-jonker.nl. Je kunt ook bellen of appen: [06-53546223]

Andere instellingen

Daarnaast zijn diverse instellingen aangeschreven die mogelijk contact hebben met jongvolwassenen die eerder in een JeugdzorgPlus voorziening woonden.

- ▶ Het Landelijk Expertise Centrum Speciaal Onderwijs (Lesco).
- ▶ Zwerfjongeren Nederland (SZN).
- ▶ Indigo, GGZ-instelling.
- ▶ ExpEx, organisatie voor jongeren die jeugdhulpervaring hebben.
- ▶ Jongerenennetwerk, organisatie voor jongeren die jeugdhulpervaring hebben.
- ▶ You2bheard, organisatie voor jongeren die jeugdhulpervaring hebben.
- ▶ Ingrado, vereniging voor leerplichtambtenaren.
- ▶ Enkele organisaties voor jeugdhulp en jeugdbescherming.

Individuele professionals/oud begeleiders

Via het netwerk van de onderzoekers zijn diverse professionals benaderd die mogelijk contact onderhielden met voormalig cliënten van JeugdzorgPlus instellingen, zoals een jeugdwerker uit Apeldoorn en enkele professionals werkzaam in een Penitentiaire Inrichting en een Justitiële Jeugdinrichting.

c. Studenten

De studenten die meewerkten als interviewer kregen de opdracht om ook zelf te werven. Studenten vonden respondenten via eigen social media, soms via hun stage- of werkplek en soms via professionals in zorg en welzijn die zij kenden.

d. Via de respondenten

Daarnaast heeft ook het sneeuwbaaleffect gezorgd voor respondenten. Studenten waren geïnstrueerd om aan het slot van elk interview aan de respondent te vragen of hij of zij nog andere potentiële respondenten kende. Ongeveer een kwart van de respondenten hebben we zo via-via geworven.

2.2 Totstandkoming interviews

Ten behoeve van de werving van respondenten is een telefoonnummer en een emailadres aangemaakt, waarop aanmeldingen voor de interviews binnen kwamen. Soms zijn jongeren aangemeld via professionals, meestal meldden ze zichzelf aan voor het onderzoek. Omdat we snel wilden kunnen inspelen op potentiële respondenten die zich meldden om mee te doen aan het onderzoek, hebben we voordat we de werving startten ervoor gezorgd dat de studenten getraind waren om interviews af te nemen. Er is een groepsapp aangemaakt waar alle deelnemende studenten deel van uitmaakten. Zodra een jongere zich via een van de wervingskanalen meldde voor deelname aan het onderzoek, werd contact gezocht door een van de onderzoekers en/of de student-stagiaire. Nadat gecheckt was of de jongvolwassene voldeed aan de criteria (in JeugdzorgPlus instelling gezeten in de periode 2008-2013) en een optie voor een interviewdatum was afgesproken, werd via de groepsapp een oproep gedaan wie deze respondent kon interviewen. Zo kwam op een redelijk eenvoudige manier een matching tussen de interviewers (studenten) en de respondent tot stand.

Sommige contacten kwamen overigens ook rechtstreeks tot stand op basis van werving door studenten zelf.

2.3 De tijdlijn-methode

De interviews zijn uitgevoerd met behulp van de 'Methode tijdlijn casusonderzoeken' zoals ontwikkeld door het Verwey-Jonker Instituut in samenwerking met een aantal ervaringsdeskundigen. Zij hebben deelgenomen aan het interview en feedback gegeven op de methode, zodat deze na aanpassing qua taal en *look and feel* beter aansloot bij de beoogde doelgroep. De 'Methode tijdlijn casusonderzoeken' is een methode om op een interactieve manier de respondenten te helpen de gebeurtenissen in hun leven te structureren. Het betreft een combinatie van participatieve en narratieve methoden. Vanuit de individuele levensverhalen (narratieve reconstructies) van de respondenten zijn belangrijke gebeurtenissen en bijdragende factoren te destilleren, waaruit algemene patronen opgehaald kunnen worden. Verder helpt reconstructie de respondenten te reflecteren op de behandeling, zorg en ondersteuning. Deze vernieuwende methode sluit bovendien aan op de geconstateerde 'vragenlijstmoeheid' bij jeugdige respondenten en hun behoefte aan persoonlijke

betrokkenheid van de interviewers (Barendregt & Wits, 2018). Via de narratieven kunnen de respondenten hun stem laten horen, hun visie weergeven en ideeën of ervaringen formuleren. Niet alleen over hun eigen leven, maar ook over zorg en ondersteuning die zij voor, tijdens en na hun traject in JeugdzorgPlus hebben ontvangen (Clandinin & Connelly, 2000).

Ter ondersteuning is gedurende het interview een groot papier met een tijdlijn (met als beginpunt de JeugdzorgPlus en als eindpunt 'nu') gebruikt, waardoor door de respondenten zelf gereconstrueerd kon worden welke gebeurtenissen in hun leven (op verschillende leefgebieden en leeftijd) bepalend waren. Hierbij was aandacht voor zowel persoonlijke gebeurtenissen als de zorg en (informele) ondersteuning die is ontvangen.

Figuur 2. Voorbeeld van een tijdlijn

De gesprekken begonnen open over hoe het nu met de jongere gaat. De jongere bepaalde waar het gesprek over ging, in hoeverre en over welke onderwerpen hij wilde praten, wat volgens hem goed gaat en wat minder en hoe dat volgens hem komt. Omdat de nadruk lag op het verhaal zoals de geïnterviewde dat zelf wilde vertellen, zijn de meeste interviews niet chronologisch verlopen. De topiclijst die is gehanteerd, om te bewaken dat er wel over alle domeinen informatie ingewonnen werd, bevat vijftien leefgebieden (Wonen, Werk, Sociaal netwerk, Intimiteit en relaties, Opleiding, Middelengebruik, Meedoen, Justitie en politie, Geld, Hulpverlening, Huiselijke relaties, Dagstructuur, Dagelijks leven, Geestelijke gezondheid, Lichamelijke gezondheid). Deze zijn in de interviews gebruikt. Deze leefgebieden zijn met bijpassend icoontje afgedrukt op kaartjes (zie ook bijlage 1). De interviewers plaatsten de kaartjes, samen met de jongere, tijdens het interview op de tijdlijn.

2.4 De respondenten

In totaal zijn 46 jongeren geïnterviewd. De bereikte doelgroep is zeer divers, blijkend uit onderstaande tabel.

Tabel 1: Achtergrondkenmerken respondenten (N=46)

Sekse	Jongens	meisjes			
	35%	65%			
Etnische herkomst ouders	Nederlands	Niet-Westers ¹	Westers ²		
	76%	11%	13%		
Leeftijd	18-19	20-21	22-23	24-25	26-27
	4%	7%	24%	37%	38%
Leeftijd in JZ+	12-13	14-15	16-17		
	20%	50%	30%		
Leeftijd uit JZ+	14	15	16	17	18
	4%	8%	31%	23%	33%
In JZ+ (mnd)	<12	12-24	25-36	37-48	>48
	22%	43%	20%	13%	2%
Verblijf aantal locaties	1	2	3	4	
	76%	18%	4%	2%	
Hoogste afgeronde opleiding	LO	VMBO	HAVO/VWO	MBO	HBO/WO
	11%	28%	9%	41%	11%

1 Antilliaans, Surinaams, Turks, Marokkaans

2 Italiaans, Belgisch, Duits, Pools, Canadees

Wat direct opvalt is dat er meer meisjes meegewerkt hebben aan dit onderzoek dan jongens. Volgens cijfers van het CBS waren er bijvoorbeeld in 2018 juist minder 12-18-jarige meisjes dan jongens.³ Ook weten we dat binnen JeugdzorgPlus ongeveer even veel meisjes als jongens verblijven (Dirkse, Eichelsheim, Asscher & Van der Laan, 2018). Voor de werving hebben we zoals hierboven geschetst diverse kanalen gebruikt en de meeste respondenten hebben we gevonden via contacten van professionals, contacten tussen oud cliënten en via social media. De indruk bestaat dat meisjes in zijn algemeenheid meer contacten met bijvoorbeeld hun mentor van destijds hebben en ook vaker vriendschappen hebben opgedaan binnen de JeugdzorgPlus. Dat verklaart mogelijk waarom er meer meisjes dan jongens zijn geworden.

Ook voor wat betreft etnische diversiteit is de groep respondenten geen afspiegeling van de JeugdzorgPlus-populatie. Zo zijn jeugdigen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond oververtegenwoordigd in de gedwongen zorg (Sadiraj, Bucx & Ras, 2019), terwijl respondenten met ouders met een niet-westerse herkomst in dit onderzoek slechts iets meer dan tien procent van de respondenten uitmaakten.

Statistische representativiteit is voor deze vorm van kwalitatief onderzoek echter niet relevant. Het gaat om de individuele verhalen en welke grote lijnen daar overstijgend uit naar voren komen. Daarbij zijn de mogelijkheden binnen de ingezette wervingsstrategieën van dit onderzoek uitgeput, met deze sample als resultaat. Voor de totale groep is saturatie bereikt en zijn de onderzoeksvragen beantwoord, voor jongens en jeugdigen van niet-westerse herkomst is dit niet bekend. In een vervolgonderzoek zou kunnen worden gekeken naar het aanscherpen van wervingsstrategieën om deze groepen beter te bereiken om ook op dat niveau uitspraken te kunnen doen (zie 4.3 Vervolgonderzoek).

Tweederde van de respondenten was ten tijde van het interview 24 jaar of ouder. Een vijfde deel kwam al op twaalf- of dertienjarige leeftijd in de JeugdzorgPlus terecht. De helft was veertien of vijftien en nagenoeg dertig procent was zestien of zeventien.

Een kwart verbleef in de JeugdzorgPlus een jaar of minder, 44% verbleef er een tot twee jaar, bijna 30 procent verbleef er 2 tot 4 jaar en 4% langer dan vier jaar. Het merendeel (65%) verbleef op één locatie van JeugdzorgPlus.

3 <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?dl=1EFBB>

Tabel 2: JeugdzorgPlus-voorzieningen

Sommige respondenten verbleven in meerdere instellingen, hierdoor komt het aantal instellingen hoger uit dan het aantal respondenten

Lievenshove/Juzt – Oosterhout (opgeheven)	13
Bijzonder Jeugdwerk Brabant – Deurne	7
De Koppeling – Spirit – Amsterdam	7
Het Poortje – Wilster	6
Transferium – Driehuis/Heerhugowaard	4
Harreveld (nu Horizon)	3
Hoenderloo/Pluyn – Deelen/Hoenderloo (opgeheven)	3
SJSJ/Icarus – Cadier en Keer	3
Dok 3 (nu het Poortje)	2
Horizon – Rotterdam	2
Lindenhorst (nu Pluyn) – Zeist	2
OGH – Zetten	2
SJSJ/Almata – Ossendrecht	2
De Ley – Vught (opgeheven)	1
De Vaart – Sassenheim (opgeheven)	1
Doggershoek (nu Spirit) – Den Helder	1
Horizon Hestia – Oostvoorne	1
Rentray - Lelystad (opgeheven)	1
Schakenbosch – Leidschendam	1
Totaal	62

2.5 De interviewers - studenten

In dit onderzoek is gekozen voor het laten afnemen van de interviews door studenten. Dat had als voordeel ruime beschikbaarheid over inzetbare interview-uren. Een ander voordeel is dat zij ongeveer dezelfde leeftijd hebben (tussen de 20 en 28 jaar) als de respondenten. Dat maakt de drempel voor een interview lager en de kans op het delen van ervaringen groter. Voor de studenten bood het afnemen van de interviews een mooie gelegenheid om vanuit een – objectieve – rol als onderzoeker in contact te komen met voormalige cliënten uit de JeugdzorgPlus. Dat verrijkt hun visie op (ervaringen met) JeugdzorgPlus en draagt bij aan hun professionalisering als toekomstig sociaal werkers.

Werving en selectie

De studenten zijn geworven via een folder (zie bijlage 2) en door mond-tot-mond reclame. Verder heeft een van de onderzoekers een presentatie gegeven op een bijeenkomst over afstuderen voor SPH-studenten bij de Hogeschool Utrecht.

Studenten konden solliciteren om in aanmerking te komen voor de rol van interviewer in het onderzoek. Enkele studenten vielen in de voorronde af omdat het onderwerp en de wijze van onderzoeken niet voldeed aan de eisen die gesteld werden voor een afstudeeronderzoek. Nadat er een ruime groep studenten was gevonden is gestopt met werving. We wilden alle studenten de kans geven om interviews af te nemen en schatten in dat niet waar te kunnen maken bij een grotere groep studenten.

Participerende studenten

Er hebben uiteindelijk 19 studenten (21-28 jaar; 5 mannen, 14 vrouwen; 17 bachelor, 2 master) op verschillende manieren meegewerkt aan het onderzoek.⁴

- ▶ Ten behoeve van organisatie
Bij aanvang van het onderzoek heeft een tweedejaarsstudent van de hbo-bachelor Integrale Veiligheidskunde als stagiaire bij het Verwey-Jonker Instituut veel organisatorische taken op zich genomen, zoals het koppelen van student-interviewers aan respondenten en het (laten) vervaardigen van materiaal voor de af te nemen interviews.

⁴ Voor hun namen verwijzen we naar het dankwoord.

De organisatietaak is daarna overgenomen door een masterstudent Culturele Psychologie (CP) van de Universiteit van Amsterdam (UvA).

► Ten behoeve van interviews

Beide studenten hebben ook interviews afgenomen en laatstgenoemde student vervulde ook een intensieve rol in de eerste fase van de analyse van de data. Verder heeft een derdejaarsstudent van Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) als interviewer meegedaan aan het project. Zij behoorde ook tot de doelgroep van het onderzoek en heeft zich ook laten interviewen. Meedoen aan het onderzoek vormde geen expliciet onderdeel van haar studieloopbaan. Dat gold wel voor 15 studenten die meededen aan het onderzoek in het kader van hun afstuderen voor een hbo-bachelor-opleiding. Dat waren twee groepjes van vier studenten SPH en twee groepjes van drie studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD) en 1 student Ecologische Pedagogiek (EP). Daar zijn 4 scripties uit voortgekomen en de vijfde wordt nog verwacht. Van deze groep afstudeerders was tweederde naast de studie werkzaam in een zorg- of welzijnsorganisatie passend bij de opleiding die zij volgden. Dat heeft in sommige gevallen ook geleid tot werving van respondenten.

Trainen studenten

Training

De studenten zijn door de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut en Hogeschool Utrecht getraind in het afnemen van interviews en specifiek in het hanteren van de tijdlijnmethode. Daarvoor hebben zij een training van één dag gevolgd, die grofweg het volgende inhield:

- Een introductie op het onderzoek en korte schets van JeugdzorgPlus.
- In drie rondes trainen in het afnemen van een interview in het kader van kwalitatief onderzoek waarbij achtereenvolgend het interview, de interviewer en de respondent centraal stonden. Elke ronde bestond uit een korte theoretische introductie en vervolgens in subgroepjes oefenen met het afnemen van een interview.

- In het tweede dagdeel kregen de studenten uitleg over de tijdlijnmethode en zijn zij in subgroepjes met drie ervaringsdeskundige jongeren gaan oefenen. Deze drie jongeren hadden ruime ervaring met jeugdzorg en andere hulpverleningsinstaties (niet per se JeugdzorgPlus).

Terugkombijeenkomst

Nadat het merendeel van de studenten ervaring had opgedaan met het afnemen van minimaal één interview was er een terugkombijeenkomst. Daarin is feedback gegeven op de resultaten tot dan toe en zijn tips gegeven voor het afnemen van de overige interviews.

Gebruik data door studenten

De 15 studenten die meededen in het kader van hun afstudeeronderzoek konden gebruik maken van alle – tot dan toe – getranscribeerde interviews. Deze zijn – geanonimiseerd – geplaatst op een met een wachtwoord beveiligde omgeving (Surfdrive). Ook de documenten zelf werden met een wachtwoord beveiligd.

De studenten hebben voorafgaand aan het onderzoek een contract getekend waarin onder andere was aangegeven hoe om te gaan met deze data. Hierin is opgenomen dat de student zorgvuldig met het materiaal omspringt. Elk interview is na de verwerking overgedragen aan het Verwey-Jonker Instituut en de Hogeschool Utrecht, die zorg droegen voor het opslaan van het materiaal in de beveiligde omgeving, en door de student verwijderd van zijn of haar computer. Ook is in het contract opgenomen dat de student tekent voor geheimhouding van alle informatie die in het onderzoek tot hem of haar komt.

Begeleiding

In het proces van onderzoek doen en het verwerken van de data werden studenten ondersteund door een begeleider vanuit de opleiding en hun eindresultaat (scriptie) is beoordeeld door twee docenten. Daarnaast konden zij een beroep doen op de docentonderzoeker van de Hogeschool Utrecht die participeerde in dit onderzoek.

Scripties

De studenten hebben tussen de 10 en 15 interviews gebruikt voor hun afstudeeronderzoek. Zij hebben in juni 2019 de volgende scripties opgeleverd:

Studenten	thema	Belangrijkste bevindingen
SPH Rosanne Keupers Dulcenia Gambier Jerry van der Ploeg Daniëlle Jonkhoff	nazorg	<i>Onderzoeksvraag: hoe hebben jongeren de nazorg ervaren?</i> Op het gebied van wonen hebben respondenten weinig ondersteuning ervaren en beperkte ondersteuning bij het regelen van geldzaken. Merendeel geeft aan dat men in het nazorg-traject graag nog contact had willen houden met de begeleiding.
SPH Esther Uittenboogaard Feline Verweij Gabriëlle Stam Melissa Pereboom	nazorg	<i>Onderzoeksvraag: hoe hebben jongeren de overgang naar buiten ervaren in het eerste jaar na uitstroom?</i> Respondenten zijn overwegend negatief over de overgang. Deze was in veel gevallen te groot en de geboden hulpverlening vanuit JZ+ schoot tekort.
MWD Laura de Graaf- Cherisa Schouten Ramon Schim	onderwijs	<i>Onderzoeksvraag: sluit het onderwijs binnen JZ+ aan bij de jongeren en bij het onderwijs na JZ+?</i> Merendeel respondenten verlaat JZ+ zonder diploma of certificaat en als er wel een certificaat is wordt dat niet altijd erkend in vervolgonderwijs. Onderwijs dat wordt aangeboden sluit vaak niet aan bij niveau of wens van de jongere.
MWD Sjoerd Wiersma Olaf van den Bogaard Lisanne de Rooij	continuïteit	<i>Onderzoeksvraag: hebben respondenten continuïteit ervaren met betrekking tot hulpverlening, het sociale netwerk, de materiële omstandigheden en educatie?</i> Continuïteit in contact met goede vrienden en familie is door respondenten als positief ervaren. Wisseling tussen verschillende instellingen als negatief, maar positief als men nog terug kan vallen op contact in vorige instelling. Ook als negatief ervaren: breuk in schoolloopbaan.

Presentatie resultaten door studenten

In juni 2019 hebben de studenten de resultaten van hun afstudeeronderzoeken gepresenteerd. Het publiek bestond uit het eigen netwerk, docenten en andere studenten van de Hogeschool Utrecht, onderzoekers en docenten verbonden aan het lectoraat Werken in Justitieel Kader en onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut.

2.6 Analyse

Voor de analyse hadden de onderzoekers het volgende materiaal tot hun beschikking: een transcriptie van elk interview, een foto gemaakt van elke tijdlijn en een samenvatting per interview. In een Excel-bestand hebben de onderzoekers vervolgens op grond van de samenvattingen de relevante kenmerken van de geïnterviewde jeugdigen bij elkaar gezet.

In eerste instantie is in de analyse deductief te werk gegaan, waarbij gericht is gezocht naar tendensen in de verhalen van jeugdigen. Zaken die zijn bekeken zijn onder meer:

- ▶ Kunnen op basis van het cumulatieve risicomodel (Hermanns, 2009) groepen onderscheiden worden waarmee het nu goed, matig of slecht gaat en zijn er dan bepaalde patronen in de verhaallijnen? Komt bijvoorbeeld bepaalde hulp elke keer terug als het goed gaat of hangt het samen met bepaalde kenmerken van de respondent of zijn/haar omgeving?
- ▶ Gaat het met de groep die heel jong, op 12 of 13-jarige leeftijd, in de Jeugdzorg-Plus terecht kwam beter of slechter dan met de andere respondenten?
- ▶ Hebben degenen die uitstromen omdat ze 18 worden en van wie de behandeling nog niet altijd afgerond is, meer moeite om hun leven weer op te pakken?
- ▶ Maakt het uit of jongeren JeugdzorgPlus als straf hebben ervaren of niet voor hoe het nu gaat?

- ▶ Maakt aantal jaren dat jongeren in de JeugdzorgPlus verbleven of het aantal instellingen dat ze hebben gezien uit?
- ▶ Zijn er verschillen tussen jongens en meisjes?

Aan de hand van de bovengenoemde vragen is de data grondig bestudeerd, maar zonder dat dit een duidelijk beeld opleverde. De verhalen kennen verschillen en overlap, maar er zijn geen duidelijke groepen te onderscheiden op basis van bepaalde kenmerken van jongeren of op basis van hoe het nu met hen gaat. Bovendien vraagt het clusteren een subjectief oordeel van de onderzoekers om te bepalen wat goed, matig en slecht is. Daarmee wordt onvoldoende recht gedaan aan de kracht van de verhalen. Dat heeft de onderzoekers doen besluiten dichterbij de oorspronkelijke vraagstelling te blijven en de verhalen van de oud-cliënten leidend te laten zijn in de analyse en de resultaten. Maar wel hun reflectie als onderzoeker hieraan toe te voegen.

In overleg met stakeholders en begeleidingscommissie is gekomen tot de conclusies en aanbevelingen die we uit dit onderzoek destilleren.

Indy

Indy (22) verbleef gedurende twee-en-een-half jaar in een JeugdzorgPlus instelling. Ze kwam daar op haar zestiende terecht omdat haar alcoholgebruik uit de hand liep. Ze heeft het als een nare tijd ervaren. Na haar vertrek uit JeugdzorgPlus woonde ze op verschillende plekken. Problematisch drankgebruik zorgde steeds weer voor problemen. Nu woont ze weer bij haar ouders. Na een zelfmoordpoging vorig jaar is 'de knop omgegaan' zoals ze zelf zegt.

'Naar JeugdzorgPlus gaan was in een woord 'verschrikkelijk'. Ik wist niet wat er aan de hand was. Ik was net thuis nadat ik een week in een afkickkliniek had gezeten. Mijn voogd kwam binnen met politie en ik moest opeens naar JeugdzorgPlus. Toen ben ik weggerend, maar zij haalden me terug. Ik voelde me net een crimineel. Ik moest mijn spullen afgeven, mijn telefoon werd hardhandig afgepakt en ik werd gefouilleerd en toen kreeg ik een vage uitleg over naar een groep gaan.

Die voogd had ik gekregen nadat ik een paar keer in aanraking met de politie was gekomen, vooral vanwege openbare dronkenschap. Ik was verslaafd aan alcohol en dat liep zo erg uit de hand dat mijn ouders het niet meer aan konden. Ze noemden het ook een time out voor mijn ouders. Ik verzette me zo hevig als ik kon, door juist meer te willen drinken, door als iemand 'nee' zei 'ja' te zeggen en omgekeerd. Alle regels die er waren heb ik in het begin tegengewerkt.

De rechtelijke machtiging werd eigenlijk vrij abrupt beëindigd door de rechter. Toen stond ik in een keer weer buiten. Ze zeiden dat het niet goed voor me was om daar te zitten. Ik kreeg geen therapieën, wat wel de bedoeling was. Ik ging weer naar huis. In het begin was het wel fijn. Ik was vooral heel angstig geworden, heel teruggetrokken, ik stopte eigenlijk volledig met communiceren en als ik al iets zei dan was het gewoon op een heel sociaal wenselijke manier. Na een tijdje ging dat weer over. Ja toen kwamen eigenlijk alle spanningen van daarvoor weer terug, maar dan keer twee.

Kijk, ik heb autisme en dat is ingewikkeld. Zij wisten nog niet dat ik autisme had toen ik in de JeugdzorgPlus zat. Daar zeiden ze dat ik borderline had. Ze noemden ook nog dissociatieve stoornis en PTSS.

Zonder een echt onderzoek, maar het werd wel gezegd. Het autisme is uiteindelijk wel gediagnosticeerd. Drie jaar geleden.

Toen ik in de JeugdzorgPlus zat mochten mijn ouders één uur per week langskomen en ik mocht nooit bellen. Als ze kwamen wilde ik altijd met hen mee terug. Dan werd er gewoon op de pieper gedrukt en werd je mee gesleurd en kwam je in de isoleercel of op je kamer terecht. Ik heb bijna dagelijks in de iso gezeten. Ik was natuurlijk heel opstandig, heel tegendraads en uiteindelijk hadden zij geen geduld meer. Dat ik snap nu. En dus als ik mijn voeten op tafel had of te langzaam doorliep van school naar de groep dan werd er al op de pieper gedrukt. Maar dat is het juist als je tegen mij staat te schreeuwen van hé, loop eens door, dan ga ik juist stil staan. Ik heb laatst dossiers terug zitten lezen en zij schrijven dat er met mij geen contact te maken was. Maar mijn ervaring is dat ik me nooit veilig voelde en dat er ook geen mogelijkheid was om een-op-een te praten.

Voor ik naar JeugdzorgPlus ging dronk ik eigenlijk uit gewoonte met vrienden. Dat was nou niet dat ik zeg er was iets. Toen ik uit de JeugdzorgPlus kwam, had ik geen idee meer waar ik was want ik had zes maanden amper mensen gezien en ineens sta je weer in een drukke winkelstraat. Vanaf dat moment begon ik weer met drinken, omdat ik dat kende. Dat doofde het gevoel en uiteindelijk ging ik drinken in de hoop dat ik te veel zou drinken. Constant wilde ik stoppen met drinken en wel leven maar niet die onrust voelen.

Ik heb twee keer begeleid gewoond, eerst op een groep en daarna zelfstandig. Op de groep dat ging een maand goed en zelfstandig dat was twee jaar geleden en dat was helemaal fout gegaan. Toen ben ik weer aan de alcohol gegaan. Ik heb zo erg gedronken daar, en er een drankhuis van gemaakt met alleen maar feesten, zo erg dat de burens er last van hadden. Regelmatig raakte ik bewusteloos en door een combinatie van drank en pillen ben ik vaak in het ziekenhuis beland. Toen mocht ik één week niet mijn huis in en zouden we het daarna opnieuw proberen. Maar dat haalde zoveel boosheid in mij boven dat dat uit de hand liep. Toen ben ik eruit gezet door de politie. Nu woon ik weer bij mijn ouders. De band met hen is oppervlakkig, maar voor ons allemaal wel oké.'

Uiteindelijk heb ik heel veel hulpverleners gezien, soms ook zeg maar gedwongen opgenomen geweest in de psychiatrie voor een paar dagen. Dat is misschien wel dertig keer gebeurd tussen mijn zestiende en vorig jaar. Twee jaar geleden heb ik een zelfmoordpoging gedaan. En eigenlijk na dat overleefd te hebben is er iets veranderd. Sindsdien ben ik het gaan aanpakken. Heb ik een opleiding afgemaakt. Oké, niveau 1, maar toch iets. Ja, sindsdien gaat het eigenlijk opwaarts.

Ik loop al drie jaar bij het FACT. Die hebben mij daar toen ook mee geholpen, ook met medicijnen waardoor het net even iets makkelijker was. Sinds vorig jaar ben ik volledig clean.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden uit de verhalen van de jeugdigen de belangrijkste bevindingen weergegeven. Inzicht wordt gegeven in twee belangrijke vragen: Hoe gaat het nu met de jeugdigen van toen (3.1) en: Wat gaat goed en wat kan er beter in JeugdzorgPlus (3.2). Per vraag wordt geclusterd op relevante thema's.

3.1 Hoe gaat het nu met de jeugdigen van toen?

Feitelijk

Omdat is gewerkt met de tijdlijnmethode waarin het verhaal van de jongeren is gevolgd, is niet in alle interviews even gedetailleerd uitgevraagd hoe het zit met werk, financiën, hulpverlening enzovoorts. Toch is een aardig beeld verkregen van deze gegevens:

- ▶ Van de geïnterviewde jongvolwassenen heeft 43,5% een partner en 30,4% heeft kind(eren).
- ▶ Bijna 40% van de respondenten heeft werk (tijdelijk of vast).
- ▶ Een meerderheid ontvangt professionele hulp, voornamelijk ambulante zorg en traumatherapie.
- ▶ Veel respondenten spreken over financiële problemen, een deel heeft (nog altijd) te maken met schulden.

Hun eigen ervaring

Met de meeste jeugdigen die tussen 2008 en 2013 in de JeugdzorgPlus verbleven, gaat het volgens eigen zeggen goed. Zeker als zij dit vergelijken met hoe hun leven eruitzag voor, tijdens of kort na JeugdzorgPlus. Opvallend is dat jeugdigen niet blind zijn voor de dingen die nog niet goed gaan, maar dat ze het algemene beeld van hun leven baseren op (kleine) verbeteringen. Zo noemen ze een relatie (met ouder of ander familielid, of met een oude vriend) die is verbeterd, een (tijdelijke) baan of

woning (soms begeleid). Of het 'ondanks psychische problemen' redelijk functioneren en hebben van een dagstructuur. Ook noemen jeugdigen dat ze een opleiding hebben opgepakt, nadat dit jaren stil heeft gestaan, het ontvangen van Wajong of andere uitkering of het (vergevoerd) aflossen van schulden of ontvangen van hulp daarbij als verbetering.

Ja het gaat goed. Ik ben in verwachting, dus ik heb samen met mijn vriend laatst een woning aangevraagd. Dus daar zijn we nu mee bezig en even kijken. Voor de rest ben ik bezig met een opleiding en daar mag ik twee examens voor doen, hele simpele hoor, rekenen en Nederlands. Eigenlijk ben ik nu bezig met mijn dingen op orde te zetten, zoals mijn schulden aflossen, want daar heb ik nu hulp bij. Ja het gaat goed met mij. (Vrouw, 19 jaar, periode in JZ+ 2012-2017)

Ik heb nog steeds een uitkering. Daarnaast nu nog huurtoeslag, maar dat zal binnenkort dus stoppen. Ook heb ik studiefinanciering, dus ik ben heel erg schulden aan het opbouwen. Maar ik heb op een gegeven moment op mijn woning een huurachterstand gekregen. Ik had op het dieptepunt tijdens mijn eetstoornis momenten dat er zo €30 per eetbui doorheen ging. Doe dat een paar keer in de week en houd dat een poosje vol, dan heb je gewoon geen geld meer. Dus mijn financiën zijn op het moment best wel een zootje. Daarom heb ik recentelijk besloten om bewind aan te vragen. Ik had eerst een schuldhulpverlener benaderd, maar het probleem bij schuldhulpverlening is dat je geen nieuwe schulden mag maken. En ik heb studiefinanciering, wat natuurlijk ook een schuld is die opbouwt. Dus zij konden daar niks mee. Dus dan maar een poosje bewind en zorgen dat alles weer op een rijtje komt. Ik moet zeggen dat ik het ook wel even lekker vind om zelf niet mijn financiën te hoeven regelen. Het is lekker dat ik er nu even zelf niet over na hoeft te denken. Het enige waar ik zelf op moet letten is dat ik eten koop voor mijn dieren en mijn sigaretten kan betalen. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008-2009)

Verder noemen jeugdigen als verbetering als ze minder middelen zijn gaan gebruiken, of dat ze van harddrugs op softdrugs zijn overstapt.

Ik weet nog dat ik toen veel blowde toen ik bij [instelling X] woonde. Daar was niks te doen en niemand hielp mij om mijn zaken te regelen. Ik zat elke dag op mijn kamer te blowen. De hele dag door. Ik stond ermee op en ging er weer mee slapen. Zoveel

wil ik niet meer blowen. Ik doe het nu gewoon rustig aan. Daar deed ik dat echt meer uit verveling. Ik blow al vanaf mijn veertiende jaar. Daarnaast heb ik eigenlijk bijna alles gebruikt wat je kan gebruiken. Daar ben ik op een gegeven moment mee gestopt. Maar blowen blijf ik gewoon doen. [...] Ik gedraag mijzelf nu en blow dus ook minder. Maar ik wil blijven blowen. Hier word ik rustig van, anders functioneer ik niet. Dan word ik helemaal gek in mijn hoofd en ga ik dingen doen waar ik van in de problemen kom. (Man, 23 jaar, periode in JZ+ 2013)

Ook valt op dat jongeren vinden dat hun situatie meevalt in vergelijking met die van anderen.

Ik blow nu nog altijd. Dat is een ding wat ik altijd heb gezegd van uh daar wil ik niet aan geholpen worden, want het was of Ritalin of die troep wat ze geven voor ADD. Of het was voor mij blowen. Dan is het voor mij heel makkelijk gemaakt. Ik ben zo blij dat ik niet aan de medicijnen ben gegaan. Want ik ken meisjes die zitten er nog steeds aan. Die kunnen er gewoon niet vanaf komen. Die zijn op een gegeven moment aan de slaapmedicatie gegaan en Ritalin en die zijn dingen gaan snuiven en ik weet niet wat ze allemaal met die dingen gaan doen. Dat is eigenlijk het enigste. Ja en dat af en toe alcohol. Qua harddrugs, daar ben ik wel mee in aanraking gekomen. Maar nee dat is wel echt iets. Ik sta altijd sterk in mijn schoenen, zoals met coke of met snoepjes. Ik heb vriendinnen die gewoon een snoepje nemen. Ja moeten ze zelf weten, maar ik wil wel altijd weten wat ze op hebben voor als er iets gebeurt of zo. (Vrouw, 25 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Hulpbronnen in de periode na JeugdzorgPlus

Velen van hen zeggen echter dat ze, waar ze nu staan niet de danken hebben aan de JeugdzorgPlus. Het merendeel van de jeugdigen heeft met name het eerste jaar na JeugdzorgPlus als heel lastig ervaren. Het gevoel overheerst daardoor dat ze er zelf vooral heel hard voor hebben moeten werken om te komen waar ze nu zijn.

Ik heb niet veel bijzonders met geld. Ik heb schulden gekregen na de JeugdzorgPlus omdat er geen studiefinanciering aangevraagd was, helemaal niks. Dus ik had drie maanden achterstand, maar ik heb altijd gewerkt. Dat is een van mijn coping strategieën. Ik werkte bij drie banen en ik ging naar school, dus ik sliep nauwelijks en daarna ben ik dat dus ook gewoon gaan doen. Ik had schulden, maar die heb ik zelf weer opgelost. Er was niks aangevraagd toen ik uit jeugdzorg kwam, dus ik moest alles zelf nog doen. Ik vond het heel moeilijk om dat zelf uit te zoeken en ik vind dat jeugdzorg dat had moeten doen, of mij erbij had moeten helpen. Je

kunt niet zomaar een huis fixen en een leven. Ik ben daardoor ook bij mijn vriend ingetrokken na de jeugdzorg. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Sommige jongeren geven aan dat ze baat hebben gehad bij een behandeling of hulp ná JeugdzorgPlus, bijvoorbeeld een EDMR-behandeling, of hulp van een ambulante begeleider of vanuit verslavingszorg.

Toen ik eenmaal vrijkwam heb ik best veel nachtmerries gehad van [instelling X]. Dingen die ik daar heb meegemaakt. Die iso elke keer. Gewoon het geforceerd opsluiten. Ik heb al die tijd niet echt het gevoel gehad van vrijheid. En dat is nu iets waar ik nog steeds heel erg naar op zoek ben. [...] Dat ik soms helemaal bezweet wakker werd, mijn moeder heeft het ook een paar keer meegemaakt, was heel heftig. Dat ik schreeuwend wakker werd, in overlevingsmodus zat. Van "WAT??" Ik dacht echt wat is er aan de hand. En ik heb daar EMDR-therapie voor gehad. [...] Ja dat heeft geholpen. Dat is wel één van de therapieën waar ik wel achter sta. (Man, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Ik had toch weer suïcidale gedachten gehad, ook weer een therapie voor gevolgd. Alles online overigens. Zoals voor mijn eetstoornis ben ik online via een verslavingszorginstelling een therapie gestart. Daar moest ik dan wel een verwijzing van mijn huisarts voor krijgen. En voor die andere, dat ging via 113. Daar hoefde je niet voor doorverwezen te worden. Ja, ik denk sowieso dat het heeft geholpen wat betreft mijn eetstoornis. Als ik bedenk hoe het toen ging en nu dat gaat het al stukken beter. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008-2009)

Ja de drugswereld ik ben daar te ver in geraakt, vooral GHB en marihuana. Ik ben van mijn verslaving afgekomen eigenlijk na [verblijf in instelling X]. Ik ben toen hulp gaan zoeken bij een organisatie gericht op de verslavingszorg, daar heb ik mij aangemeld en daar kreeg ik hulp en zo ben ik ervan afgekomen. [...] Er werd niet op gelet in [instelling X]. Op maandag kregen we zakgeld en dan konden we sigaretten halen bij de Chinees tegenover de instelling. En daar kwam dan altijd mijn dealer naartoe en zo kwam ik aan mijn spul. Dit verkocht ik ook nog wel eens door binnen het terrein. Er werd geen fuck aan gedaan. [...] Ja ik heb zelf hulp gezocht na JeugdzorgPlus maar wat als ik dat niet had gedaan waar had ik nu dan gezeten? Dat ik nu zo ben komt niet door hun hoor. (Vrouw, 25 jaar, periode in JZ+ 2011-2012)

Ook wordt de hulp en ondersteuning uit het eigen sociale netwerk genoemd als helpend voor de periode na JeugdzorgPlus.

Ja, ik kan alleen J. maar bedanken dat het goed gaat, want als ik die niet had gehad, dan had ik echt even niet geweten wat ik met mezelf aan moest. Want ik heb echt jarenlang gesloten gezeten eigenlijk en dan ben ik nu pas eigenlijk tien maanden een beetje bezig met mezelf, met werken en alles en dan ineens, bam, zoek het maar uit. Ja, toen had ik echt zoiets van, kut, wat moet ik nu doen? Ja, ik had geen geld. Ik had wel een baantje, maar ja dat was ook niet zoveel geld dat ik borg en huur en weet ik het allemaal had kunnen betalen. [...] Ja op het moment dat ik hem heb leren kennen was ik nergens. Alles wat ik dacht te hebben opgebouwd, zag ik afbrokkelen. Tussen alle ravage was die relatie het enige wat nog recht stond zeg maar. Dus dat heeft mij gewoon een beetje stabiel gehouden, terwijl ik eigenlijk al vrij labiel was op dat moment. Dat heeft gemaakt dat ik dacht van oké, het is gewoon kut, maar je hebt in ieder geval J. nog. Hij wil wel echt moeite voor jou doen en die probeert wel echt tijd in jou te stoppen en jou te helpen. Ik denk als hij er op dat moment niet was geweest dat ik dan had gedacht van, laat maar zitten. Dan hoeft het voor mij allemaal niet meer. Dan ga ik hier gewoon lekker tussen de rest in het park eh, weet ik veel, mezelf klemzuipen en dan zien we wel waar wij eindigen iedere avond, ja. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2006 – 2008 en 2008 – 2009)

Reflectie

Waar de jongvolwassenen zelf vooral zien wat er wel gelukt is en wat ze bereikt hebben, zien we ook risicofactoren zichtbaar worden, alsook missende beschermende factoren en de daarmee verhoogde kans op intergenerationele overdracht van problematiek. Om een voorbeeld te noemen. Dertig procent van de respondenten voedt een of meerdere kinderen op. Sommigen spreken trots over de omgangsregeling met de verschillende vaders en dat ze in een fijn huis wonen. Maar in hun verhalen wordt ook zichtbaar hoe ingewikkeld het opvoeden van kinderen voor hen is in een situatie met meerdere vaders, vaak met schulden en onzekerheid over woonruimte. Dat ze door hun omstandigheden niet kunnen werken en daardoor elke maand weer moeten kijken hoe ze rond komen zien ze als detail.

Kortom de discrepantie tussen de soms schrijnende verhalen en de wijze waarop jeugdigen vanuit hun eigen referentiekader de kwaliteit van hun leven beoordelen is groot. Eerder is aangetoond dat jeugdigen zelf positiever rapporteren over de vooruitgang die ze hebben geboekt dan groepsleiders (Nijhof, Veerman, Engels & Scholte, 2011). Om te kunnen objectiveren hoe het nu met deze groep gaat in vergelijking met leeftijdsgenoten die niet in de JeugdzorgPlus hebben gezeten is aanvullend (kwantitatief) onderzoek nodig.

3.2 Wat gaat er goed en wat kan er beter in JeugdzorgPlus?

3.2.1 Als positief ervaren

Hoewel het merendeel van de jeugdigen zegt niet veel gehad te hebben aan JeugdzorgPlus, blijkt bij doorvragen dat zij verschillende ervaringen als positief labelen.

Plaatsing

Opvallend genoeg noemt een groot aantal jeugdigen het gegeven dat ze in een instelling zaten, en daardoor werden gedwongen na te denken over hun leven, gedrag en toekomst als iets dat hen heeft geholpen, los van de hulp of begeleiding. Er is dus een groep jongeren voor wie een bepaalde mate van beslotenheid passend is (zie daarover ook Dresen et al, 2017). Ze hebben kort voor JeugdzorgPlus een turbulente tijd meegemaakt en de instelling helpt tot 'rust' te komen. Ze werden er 'gedwongen' tot reflectie, stil staan, nadenken. Jeugdigen verbinden dit ook vaak aan het hebben van structuur in de instelling, iets wat ze eerder niet hebben gekend in hun leven.

Ja, wat heeft het mij opgebracht... Ik heb daar een klein beetje meer de rust gekregen toen ik continu op kamer zat. Geen mensen die van alles van mij vroegen. En aan m'n hoofd zaten te zeuren. Even die afzondering en tot mezelf komen. En dat is eigenlijk het enige wat ik eraan heb gehad. Het momentje om tot mezelf te komen. [...] Ja, ik ben nog steeds rustig. Die rust heb ik vast kunnen houden. En dat ik me nu sneller terugtrek als het me te veel wordt. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2010-2011)

Nou ik denk toch wel positief met de binnenkomst bij [instelling X]. Ik weet dat een hele hoop mensen geen goed woord ervoor over hebben over de hulpverlening en noem het allemaal op. Dat zij er echt niet beter door zijn geworden. Maar ik ben echt wel gaan nadenken en ik denk wel echt dat ik ergens in een gootje had gelegen met een overdosis als ik niet uit de situatie was gehaald en daar was terecht gekomen. Ik denk wel echt dat het dan een stuk slechter met mij was afgelopen. Want ik hing hele nachten op straat, hing bij drugsdealers en ging met verkeerde mensen om. Het is voor mij goed geweest om uit die situatie te zijn gehaald en op een plek ben gezet waar ik niet anders kon dan mij aan de regels te houden. Ik denk dat dat het goede begin is geweest om uiteindelijk op de goede plek te komen. (Vrouw, 26 jaar, periode in JZ+ 2007-2008)

Ik voelde me daar een stuk veiliger. Ik werd overal mee begeleid en ik had structuur. Ik wist wat ik moet doen. Elke dag heb je gewoon de dingen die je moet doen en daarna werd ik gewoon in één keer losgelaten. [...] Ik ben blij dat ik binnen in ieder geval wel structuur heb gehad en dingen op een rijtje heb kunnen krijgen en misschien wat minder chaotisch toen ben gaan nadenken. (Vrouw, 26 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Ik denk toch wel een beetje, toch wel de structuur denk ik, discipline. Dat je toch daarover gaat nadenken. Ja... (Vrouw, 25 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Doordat jongeren gedwongen in de instelling zaten en uit hun normale leven werden gehaald, werd in een aantal gevallen ook een onveilige situatie opgeheven. Voor een aantal van de jeugdigen in JeugdzorgPlus geldt dat zij te maken hebben (gehad) met een zwervend bestaan, criminaliteit, drugs(handel) en/of slachtoffer zijn geweest van loverboys. Dit kwam (al dan niet tijdelijk) tot stilstand in de instelling.

Ik weet niet waar die gast vandaan kwam, maar hij was daar gewoon ineens. Hij had echt een kei-dikke Ferrari en hij had gewoon veel geld. Ja, ik vond dat allemaal wel interessant. Dus toen zag ik daar het slechte niet zo van in. Toen ik eenmaal daar zat zei die leidinggevende van, luister eens. Waar ken jij hem van? Ja, dus wat dat betreft denk ik, want toen ging ik heel veel met die gast om en toen ben ik uit huis geplaatst en dan pakken ze alles van jou af. Je telefoon. Alles pakken ze af. Dus toen heb ik daar geen contact meer mee gehad. Dus achteraf denk ik dat het misschien maar goed is geweest dat ik op dat moment uit huis ben geplaatst, want ik weet niet wat er anders van terecht was gekomen. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2006 – 2008 en 2008 – 2009)

Er is toen besloten dat ik uit huis geplaatst zou worden, maar er was geen plek. Er was gewoon geen plek, nergens niet. Niet in een pleeggezin, alle instellingen waren vol. Ik heb dat weekend op straat gezworven. Toen heb ik daarna een maandje in gesloten crisis gezeten, maar dan dus als tijdelijke verblijfplek. Dit was puur voor verblijf. [...] Ik vond het toen helemaal niet erg hoor, ik was loverboyslachtoffer en mijn hele hoofd was niet op orde. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Ook eventjes bescherming van mezelf denk ik, want daarna ben ik ook op straat gaan leven ... en ik weet niet of ik al die jaren dat zou hebben gedaan. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2012)

Ook wordt als positief aan de plaatsing in JeugdzorgPlus genoemd dat jeugdigen op een plek terecht kwamen met andere jeugdigen die in soortgelijke omstandigheden als zichzelf verkeerden. Ze ondervonden steun en herkenning.

En dat ik erkenning en herkenning kon krijgen van groepsgenoten daar, omdat mensen daar in een soort zelfde situatie zitten. Dus dan voel je je niet zo alleen, soort van. Dat collectieve. Je bent niet alleen het gevaar van de maatschappij, maar dat zijn wij met zijn allen. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Jongeren onderling. Je bent een soort familie en de ene keer heb je knallende ruzie en vervolgens zit je samen op de bank. Je had steun aan elkaar. (Vrouw, 25 jaar, periode in JZ+ 2011-2012)

Begeleiding/hulp/leefklimaat

Een of twee goede begeleiders kunnen voor jeugdigen het verschil maken. Jeugdigen waarderen het wanneer ze goed konden praten met een begeleider en deze een luisterend oor bood. Ook oprechte betrokkenheid en empathisch vermogen worden genoemd. Vaak zijn dit mentoren, met wie jeugdigen veel een-op-een contact hebben gehad.

Ik had daar een mentor, R. heette die man. Daar steek ik echt mijn handen voor in het vuur. Als ik hem tegenkom dan ga ik nog een bos bloemen halen, want daar had ik echt wat aan. Als ik die man niet had gehad, dan was het helemaal de andere kant opgegaan. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2006 – 2008 en 2008 – 2009)

Nou, ik had twee mentoren en één van mijn mentoren, daar had ik een hele goede band mee. Dus die was er wel echt voor mij. [...] Dat ze dus inderdaad naar me luisterde, maar ook dat ze mij een stukje erkenning gaf en zei dat ik daar ook niet hoorde. Dat vond ik ook heel fijn. Geen negen tot vijf mentaliteit, maar echt vanuit je hart komt dat zeg maar. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Ik had twee goede mentrixen daarzo, twee vrouwelijke, en die spraken goed met me, die hielpen me ook. (Man, 25 jaar, periode in JZ+ 2012)

Ik mis mijn mentor, dat was zo'n kleine gespierde gast waarvan je het gevoel had dat hij je kon vermoorden, hij keek altijd boos, maar hij was zo lief en heel goed. Hij luisterde naar mij, praatte met mij, nam de tijd voor mij, ik kon al mijn problemen met

hem delen en daarover praten. Hij nam meer tijd dan dat hij eigenlijk mocht en dat werkte goed, daardoor gedroeg ik me ook weer beter. [...] Ja, tijd nemen en luisteren werkt goed. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2013)

Juiste diagnose en behandeling

Jeugdigen zijn erover te spreken wanneer tijdens hun verblijf een juiste diagnose wordt gesteld en ze een therapie op maat (een-op-een) krijgen, o.a. EMDR-therapie of systeemgesprekken.

Nee, het enige is dat daar een psychologisch onderzoek is geweest en dat daar uit is gekomen dat ik dus Asperger heb, autisme. En dat is eigenlijk het enige positieve, want daardoor kreeg ik echt antwoorden. Pas toen begreep ik waarom alles eigenlijk zo mis is gegaan. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2012)

Ja ook nog gesprekken met een psychiater, die heeft mij uiteindelijk de diagnose ADHD gegeven, heeft lang geduurd voordat ik de juiste diagnose kreeg, hij heeft ook mijn dagboek gelezen en daaruit kwam dat ik PTSS heb door mijn jeugd. Ja en die diagnose klopt ook. [...] Ik heb goeie therapie gehad, die PMT en psychiater. Want ze dachten eerst dat ik borderline had en toen heb ik therapie gehad op puur op emotie gericht, omdat ik nogal een gepassioneerde ADHD-er ben. Maar ik heb daar veel geleerd, om minder emotioneel te zijn en rustig na te denken, dit heette surfen op emoties. [...] Er was veel therapie mogelijk en uiteindelijk heb ik de juiste therapie gehad. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2013)

Omdat het daar echt op jou gericht was. Dus het was niet van, oh daar heb je een nummertje 1000. Zij keken gewoon echt van, oké. Y. is opvliegend. Y. is tegendraads. Y. is een beetje agressief. Een beetje heel erg agressief. Zij hadden dan echt een heel stappenplan met mij. Ze hadden allerlei therapieën en gesprekken. EMDR, Acht, speltherapieën. Echt van alles hebben die met mij gedaan. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2006 – 2008 en 2008 – 2009)

Gewoon

Jongeren vinden het prettig als er iets in hun leven ‘gewoon’ blijft gedurende hun verblijf in JeugdzorgPlus, bijvoorbeeld lidmaatschap sportclub, school, of een baantje:

En dat met school, dat ik terug kon naar mijn eigen school dat was wel een soort van privilege vergeleken met de rest. (Man, 23 jaar, periode in JZ+ 2012-2013)

Mijn voogd die vond het belangrijkste dat ik zelf ook ging inzien dat het voor mijn eigen veiligheid was en dat het niet als een straf moest voelen. Dus zij heeft ook voor elkaar gekregen dat ik wel onder begeleiding omdat ze natuurlijk niet wilde dat ik zelf zou weglopen of iets gewoon ook echt buiten de instelling zeg maar dingen ging doen. Het zat heel dicht bij Amsterdam Bijlmer Arena waar ik eigenlijk ook al best wel een klik had met mensen terwijl ik in de instelling niet had, en op die manier ben ik eigenlijk ook ingerold bij McDonald's te komen werken. Na een drie kwart jaar in de gesloten setting ongeveer. Begin 2011 denk ik dat het was geweest. Dat ik echt een soort dagbesteding iets had, het begon zo, maar omdat ik voor de rest heel sociaal was en eigenlijk geen nodige bijkomend gedragsproblematiek zei de manager dan heel snel van ja je kan hier wel acht uur werken maar dan wil ik je wel kunnen betalen. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2010-2011)

Over nazorg

Hoewel de meeste jongeren uitermate kritisch zijn over nazorg (zie verderop), wordt een enkele keer als positief benoemd dat er een lijn met JeugdzorgPlus blijft bestaan door middel van contact met een begeleider. Een van de oud-cliënten geeft aan dat ze dit ervaart als het hebben van een ‘back-up’:

Hoe [instelling X] mij naar buiten heeft begeleid was echt perfect. Want ik had van die man zijn privénummer gekregen dat als ik een keer 's avonds of weet ik veel iets had, dat ik hem ook altijd kon bellen. [...] Het was heel erg fijn en ik had het gevoel dat ik altijd een back-up had zeg maar. Als je dat hebt, in je hoofd, dan ga je ook veel meer dingen proberen. Dan ben je niet zo snel bang om te gaan werken of bang om iets te gaan proberen of terug te vallen. Je weet gewoon ik heb toch die back-up. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2006 – 2008 en 2008 – 2009)

3.2.2 Als negatief ervaren

Jeugdigen zijn over een groot aantal zaken in de JeugdzorgPlus uitermate kritisch. Hun negatieve ervaringen met JeugdzorgPlus worden hieronder beschreven.

Uithuisplaatsing

Jeugdigen laten zich negatief uit over de uithuisplaatsing zelf omdat ze het gevoel hebben dat ze in JeugdzorgPlus op de verkeerde plek zaten. Mede om die reden heeft het hen niet geholpen met hun problemen. Ook vindt de uithuisplaatsing soms plotseling en zonder voorbereiding plaats, en zonder dat de jeugdige goed begreep waar hij heen ging en waarom.

Kijk, ik heb ook heel nette ouders die werken allebei en die hebben ook nooit iets. Mijn vader werkt zelf bij de rechtbank en mijn moeder werkt in de zorg. Kijk, ik kom gewoon uit een nette familie zeg maar. Maar die meesten allemaal daar. Als ik nu terugkijk. Als ik nu kijk naar de mensen hoe het nu met hun gaat bijvoorbeeld. Ik zie dat op Facebook. Ik heb daar verder niet echt contact mee, maar die zitten allemaal of aan de drugs of ze hebben al drie kinderen rondlopen. Ja, zo was ik helemaal niet. Dat wil ik ook helemaal niet. Ik wil gewoon iets van mijn leven maken. Die mensen hebben allemaal geen diploma's. Die willen niks met hun leven en dat bewijst gewoon maar weer dat ik daar gewoon niet had moeten zitten, want dat is ook geen goede invloed die mensen waar je tussen zit. Jongens die zichzelf helemaal onder tatoeëren, die vol aan de drugs zitten. Meisjes die met loverboys te maken hebben, dingen in de bosjes gingen doen en dat soort dingen allemaal. Ja, dat hun daar horen te zitten snap ik wel, maar ik vind dat toen bekend werd dat ik autisme had, toen hadden ze me gewoon meteen ergens anders moeten plaatsen. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2012)

Wat mij toen had kunnen helpen is in plaats van mij op te sluiten een soort van mij meer aan het werk te zetten. Zorgen dat ik misschien een vak had kunnen leren of iets qua opleiding. Iets waar ik later op voort had kunnen borduren. In plaats van dit gaat fout en daarom moet je weg. [...] Iets waar je later ook wat aan hebt als je eruit komt. (Man, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2010)

Dat was hier nog thuis. Toen kwam mijn voogd binnen met politie en dat was opeens van je gaat mee naar JeugdzorgPlus. Ik wist niet wat dat betekende, maar ik wist wel dat ik mee moest. Want ik zag een auto buiten, zo'n busje. En toen ben ik weggerend uhm, maar zij haalde me in en met heel veel verzet ben ik binnen [instelling X] terecht gekomen en uhm naja daar. Ik voelde me net een crimineel. Ik moest mijn spullen afgeven, mijn telefoon werd hardhandig afgepakt en ik moest gefouilleerd worden en toen kreeg ik een vage uitleg over naar een groep gaan en toen kwam ik de groep in. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2013-2016)

Rol gezinsvoogd

Rond plaatsingen zijn jeugdigen ook kritisch over de gezinsvoogd. Diens rol is vaak niet duidelijk, deze wisselt vaak en laat zich te weinig zien. De gezinsvoogd overlegt weinig met jeugdigen maar is cruciaal in besluiten, zoals het volgende fragment illustreert:

Toen heb ik eentje [voogd] gehad, nah dat was dat wijf dat mij toen naar [instelling X] heeft geplaatst, en toen drie maanden niks van haar gehoord en toen kwam ze langs, bij mij even kijken, weet niet dat was vorig jaar tijdens de ramadan volgens mij. Of het jaar daarvoor, het was toevallig ook rond deze tijd. Ze kwam op visite, even gepraat, eerste keer kennis gemaakt en toen even later, drie dagen later zat ik in gesloten. Dus, ja.. als je opeens je voogd op bezoek hebt dan moet je waarschijnlijk gesloten. [...] [Goede voogden] gaan geen keuzes maken zodat ze meer gaan verdienen, want ik weet echt wel dat ze meer gaan verdienen als ze iemand gesloten plaatsen, snap je? Dat weet ik zelf ook wel, ik ben niet achterlijk, maar om dan ja.. Ik deed niks fout of zo, snap je, dus ik weet gewoon dat ze haar eigen redenen had waarom ze mij gesloten heeft geplaatst, terwijl ik niks heb gedaan. [Een goede voogd] komt ook langs op gesloten, ook zonder reden, even koffiedrinken en hoe gaat het met je? En van die anderen hoorde ik gewoon nooit wat, alleen als er iets was, als ik iets gedaan had, of als ik een zitting had zag ik ze. (Vrouw, 18 jaar, periode in JZ+ 2012-2018)

Over begeleiding/hulp/leefklimaat

Jeugdigen geven aan dat er te weinig personeel is in de instellingen. Een groot verloop van begeleiders draagt niet bij aan continuïteit, zeker wanneer het goede begeleiders zijn die na korte tijd weer weg gaan en worden vervangen door uitzendkrachten.

Uhm, kijk ze staan daar in de nacht bijvoorbeeld met vier mensen en tachtig jongeren. Als ik aanbel in paniek, kunnen ze niks. Overdag staan ze met z'n tweeën op acht. Klinkt oké, maar je hebt wel acht jongeren die uit huis zijn geplaatst met een rechtelijke machtiging, waarbij vaak veel hulp aan vooraf is gegaan. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2013-2016)

Heel verschillend. In [instelling X] was amper begeleiding dat was echt heel slecht. [...] Alleen maar flexers en uitzendkrachten. Nee, dat liep echt niet. (Vrouw, 25 jaar, periode in JZ+ 2011-2012)

(Passende) behandeling

Sommige jeugdigen geven aan dat ze geen behandeling hebben gehad maar zijn 'weggestopt'. Ook wordt genoemd dat er geen passende behandeling was. In plaats van een individuele behandeling die aansluit bij de individuele diagnose kregen ze een standaardbehandeling gericht op alle jeugdigen, veelal ook gegeven in groepsverband.

Nah ik denk dat eh, dat er gewoon per persoon gewoon goed gekeken moet worden. En dat je niet kinderen of jongeren moet wegstoppen, omdat het probleem dan maar uit de weg geruimd is. Maar dat er gewoon gezocht moet worden naar het probleem, dat er vertrouwen opgebouwd moet worden, dat er niet iemand opeens eh in de gevangenis verdwijnt maar dat er gewoon een echt behandelplan moet worden uitgewerkt en dat ze dat ook echt naleven (Vrouw, 23 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Ik denk een stukje traumaverwerking. Dat als ik daarmee bezig was geweest, dit wel wat had kunnen schelen. [...] Geen idee eigenlijk [waarom dat niet is gebeurd]. Volgens mij hadden anderen ook niet echt therapie ofzo. Er liepen wel psychologen en gedragsdeskundigen rond, maar die zag ik nooit. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008-2009)

Ik kreeg agressie regulatietraining, maar dat werkte dus niet omdat de eerste knop niet agressie was. Ze hadden me eigenlijk emotieregulatie training moeten geven. En ze moeten kijken naar wie jij bent in plaats van naar dossiers. [...] Die agressieregulatie training werkte dus niet omdat de onderliggende problematiek anders was. Dus die aansluiting is er niet. Ze zijn eigenlijk symptomen aan het bestrijden zonder echt met mij te praten. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Onderwijs

Jeugdigen melden dat ze in JeugdzorgPlus geen passend onderwijs kregen en dat hun schoolloopbaan is onderbroken. Er was geen mogelijkheid een diploma te halen, omdat werd gewerkt met deelcertificaten. Ook is onderwijs te vrijblijvend en wordt er in JeugdzorgPlus onvoldoende op toegezien dat jeugdigen naar school gaan. Jeugdigen die in verschillende instellingen hebben gezeten ondervinden daarbij dat het onderwijs van instelling tot instelling anders is geregeld.

Daar ben ik wel naar school gegaan. Maar heb niks kunnen afronden. Het is geen school. Je zit met een klein clubje, je doet alsof je wat leert, af en toe lees je een blaadje. Dan heb je je uurtje gehad. Het is geen school. (Man, 24 jaar, periode in JZ+ 2012-2013)

Ik had toen nog niet eens mijn diploma, dus ik ging naar school voor mijn diploma. Alleen daar hadden ze KSE⁵'s dus geen echte diploma's. Meer deelcertificaten kon

je daar halen. Ik heb daar Nederlands, Engels en wiskunde gehaald. Ik ben daarna met de mooie KSE's naar [college X] in B. gegaan en toen kreeg ik te horen dat mijn certificaten niet geldig waren, dus ik kon er ook vrij weinig mee. Want een KSE is in principe wel gewoon een examen en zou je wel bij dingen terecht kunnen. Maar het is geen volledig diploma. En toch vragen de meeste MBO scholen een volledig diploma. Maar dat hebben ze gewoon gezegd dat je met die certificaten, het zijn ook staatsexamens, ze zijn ook rechtsgeldig. Maar een diploma bestaat uit zes tot acht vakken. Ik vind gewoon dat ze het overal moeten ze gewoon volwaardig diploma kunnen geven weet je. Want anders zorg je ervoor dat de jeugd die daar zit die al sowieso streepjes achter hun naam hebben dus moeilijk aan werk kunnen komen. Dan al helemaal kun je moeilijk aan werk komen, want als je geen eens een goed diploma kan halen waar je een opleiding mee kan volgen ... ja hoe ga je dan terug de maatschappij in uiteindelijk. Dan kom je gewoon weer op het nulpunt. (Man, 25 jaar, periode in JZ+ 2008-2011)

Ik mocht alleen maar Engels en wiskunde volgen want ze zeiden dat ik teveel achter liep. Ja, ik was echt genaaid. Ik had zoiets van je gaat naar school om te leren dat je te ver achter loopt. Joh je meent het, daarom zit je op zo'n groep toch. En ik mocht wel examen in die twee vakken doen want ze zeiden dat ik wel in kon stromen op niveau twee. Examens gehaald. En uiteindelijk aanmelden op scholen heel veel scholen afgebeld en ze zeiden allemaal je hebt niks aan twee certificaten. Dus ik voelde me echt heel erg genaaid. [...] Ik wilde graag de verslavingszorg in maar dan moet je niveau 3 hebben. En als ik vanaf niveau 2 kon ben ik zeven jaar bezig. Toen dacht ik nog prima. Maar als ik niveau 1 moet beginnen kwam er nog 2 jaar bij dus dat heb ik niet meer gedaan. (Vrouw, 25 jaar, periode JZ+ 2011-2012)

Dat heb ik trouwens wel gemist in [instelling X], dat ze me er niet toe zetten om naar school te gaan. Dat doen ze wel met woorden, maar het is echt helemaal aan mij om daar wat aan te doen. Ik vind dat ze daar een soort van verplichting van moeten maken. Ik kon kiezen om de middelbare te doen, maar dan begin je eerst bij een soort 'begin school', en daar doe je heel de dag leuke dingen. Dit was je 'klaar maken' om naar de echte school te gaan. Ik voelde me toen ook niet geroepen om daar weg te gaan, je kan het zo gek niet bedenken en je kon het er doen. Ik wilde geen VMBO gaan doen en toen heb ik ruzie gemaakt op mijn nieuwe school in het begin gesprek, dus daar hoefde ik ook niet meer heen. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008-2010)

5 KSE: Kwalificatiestructuur educatie - Het geordend geheel van kwalificaties en deelkwalificaties waarvoor eindtermen zijn vastgesteld voor opleidingen in de educatie.

Structuur en regels

Hoewel structuur in de instelling op prijs wordt gesteld (zie eerder), hebben jeugdigen behoefte aan differentiatie en regels en afspraken die op hen zijn afgestemd. Het aanbieden van structuur alleen is niet genoeg, deze moet afgestemd zijn op en passen bij de individuele jeugdige, en moet vergezeld worden door een traject waarin een jeugdige deze structuur aanleert en kan toepassen als hij de instelling verlaat. Maar ook te veel structuur of gebrek aan vrijheid wordt negatief ervaren.

Je hebt daar een structuur, maar dat is verplicht, dan ben je niet bezig met dat je de structuur moet aanleren. Dan ben je gewoon bezig met wat je moet doen zonder na te denken waarom. Ik zat gewoon mijn tijd uit. [...] Als je op een groep komt krijg je de structuur van de groep, terwijl die structuur niet mijn structuur is. Een voorbeeld is dat je verplicht een rustuurtje hebt, een uur van collectieve afzondering. Iedereen moest dan naar zijn kamer voor een uurtje rust. Maar nu in mijn dagelijks leven ga ik dat toch niet doen? Tijd is kostbaar. Maar als ik mezelf nu hoor praten denk ik wat praat ik. Een uurtje rust is juist super goed en heel normaal. Maar zij hadden dus die structuur meer persoonsgeboden moeten doen, dus kijken wat iemand nodig heeft. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Ja want waarom zou of mag iemand niet later opstaan? Kijk om 9 uur moest je op je kamer zijn. Waarom kan je iemand niet 5 minuten extra geven omdat die het moeilijk vindt. Ik had toen heel veel moeite dat iedereen in beweging komt en dan moest ik zelf ook nog in beweging komen. Dat heb ik ook heel vaak gezegd, maar er was niks mogelijk. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2013 – 2016)

Ja, meer individueel zeg maar. Naar de jongeren zelf kijken wat iemand nodig heeft en ook aan jongeren vragen van wat heb jij nodig. In plaats van gewoon te zeggen van, we doen het zo, want wij zijn de volwassenen en jij niet en wij weten alles beter en wij zijn heel lang op school geweest en wij hebben hiervoor gestudeerd en wij hebben hier de boekjes en hier staat precies wat wij moeten doen. Gewoon met jongeren praten en zeggen en vragen wat zij zelf nodig hebben. En dat straffen, alsjeblieft, houd daarmee op. Het is zo'n onzin om voor alles straf te geven. Dat werkt gewoon echt niet. Dat is echt gewoon zo slecht. Dat machtsvertoon. Ik heb daar nog steeds een hekel aan. Ik kan daar echt niet tegen en al die jaren dat ik in een internaat heb gezeten, lopen er altijd van die mensen rond die echt een andere baan in de SM of zo, moeten gaan nemen. Met zo'n zweep, want die lopen daar alleen maar rond om zichzelf te laten zien, van ik ben hier de baas en ik bepaal het wel eventjes. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2006 – 2008 en 2008 – 2009)

Straffen

Over de straffen in JeugdzorgPlus zijn jeugdigen kritisch. Het separeren wordt door jeugdigen als heel heftig ervaren, door sommigen wordt zelfs gezegd traumatisch. Maar ook het (langdurig) verbieden van de kamer te komen of anderszins van vrijheid beroven wordt negatief gezien. In plaats daarvan moeten jeugdigen de ruimte krijgen om 'uit te razen' en moet vervolgens het gesprek worden gevoerd over wat er aan de hand was. Ook zijn strenge straffen volgens jeugdigen een reflectie van het hanteren van inadequate regels. Door hier goed naar te kijken en deze beter af te stemmen op jeugdigen, zal de noodzaak hiervan worden weggenomen.

Nee. Nee. Nee. Waarom zou je dat [een isoleercel] nodig hebben. Je kan gewoon naar je kamer gaan of iemand naar zijn kamer sturen. Er is toch sowieso al bewezen dat belonen veel beter werkt dan straffen. Nog steeds straffen wij kinderen die zorg nodig hebben. En dan straffen ze zo hard dat ze in de isoleer komen. Ik zie mezelf gewoon al zitten dat ik super agressief ben en dat ik daardoor zelf moet huilen en dat ze mij dan in die kamer zetten, die helemaal leeg en koud is. En dan ook nog in zo'n scheuruniform. Je voelt je net een gestoorde. [...] Ja, dat was echt wel een secundair trauma. Mijn geschiedenis is al traumatisch en dan kom je daar ook nog eens. Dat heeft me nog agressiever gemaakt dan dat ik al was. Dat komt alleen maar omdat zij zo repressief handelde. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Hebben ze mij echt in een kinderjudojasje van een klein kind en mijn onderbroek hebben ze mij in de isoleer gezet. Dat jasje kon ik ongeveer tot hier bedekken [laat zien dat het nauwelijks haar borsten bedekt]. En ze stuurden alleen maar mannen. Dan kwam die man het eten brengen, dan kwam die man kijken hoe het ging en ze stonden alleen maar naar één ding te kijken. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2010-2011)

Kijk als je in [instelling X] of überhaupt in de JeugdzorgPlus wil wat niet kan wordt er gewoon op de pieper gedrukt en word je gewoon mee gesleurd en of je dat in de isoleercel of op je kamer terecht komt verschilt. [...] Dat is ook het deel dat traumatiserend is geweest. Want ik was natuurlijk heel opstandig, heel tegendraads en uiteindelijk hadden zij geen geduld meer, wat ik snap nu. En dus als ik al mijn voeten op tafel had of te langzaam doorliep van school naar de groep dan werd er al op de pieper gedrukt. Dan is het juist als je tegen mij staat te schreeuwen van: He loop eens door. Dan sta ik stil van: He wat is dit. (Vrouw, 22 jaar, periode in JZ+ 2013-2016)

En eh, de dingen die daar verplicht waren zeg maar. Er was zoveel dat moest en ze drukte vaak op het knopje, weet je wel. Het alarm. Dan werd je weer een paar dagen in de isolatie afgezonderd. Om negen uur moesten we dan naar onze kamer. Daar mocht je ook overdag niet naar toe, dus om negen uur moesten we naar de kamer en dan ging om tien uur al de tv uit. Zulke dingen. Ook als je niet wilt, dan voelt het echt als pesten. Ja, wat is de functie om zo vroeg de tv uit te doen. En als je bijvoorbeeld met meerdere cliënten over je leven of over drugs sprak en ze vingen daar iets van op, dan kon je ook naar je kamer dan. Dan kon je de rest van de dag op je kamer blijven. (Man, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2010)

Beloningssysteem

In veel JeugdZorgPlus instellingen wordt gewerkt met een beloningssysteem, waarbij een jeugdige door goed gedrag punten kan verdienen en fasen met oplopende vrijheden doorloopt. Jeugdigen zijn kritisch op dit systeem, omdat ze het als restrictief ervaren en omdat in opbouw van fasen niet voldoende rekening wordt gehouden met individuele verschillen tussen jeugdigen.

Je had fase 0 dan moest je eigenlijk gewoon binnen blijven, dat was alleen de eerste week. Dan moest je binnenblijven en te allen tijde in dezelfde ruimte blijven als je groepsleiders. Dan had je fase 1 dan mocht je wel al zelfstandig in de tuin enz. Fase 2 dan mocht je op het terrein, dat werd ook langzaam opgebouwd. Eerst een kwartiertje dan een half uurtje en als je dat fase 3 werd dan mocht je ook opbouwen buiten het terrein. Naar het park of naar de stad. Op zich ik was vanuit huis uit niet veel gewend om regels te hebben dus dat was voor mij wel even slikken van oei ik mag helemaal niks meer. Ik ben daar vanuit een jeugdgevangenis terecht gekomen en goed daar kan je niet anders dan binnen zitten maar ik vond dat wel lastig ja. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2007-2008)

In het begin zat je, wat is het, 18 uur per dag op je kamer, de eerste week. Je mocht dan met ontbijt naar beneden, lunch en avondeten mocht je naar beneden en dan tussendoor mocht je nog eens een keer gaan roken of zo maar meer eigenlijk niet. En dan kom je na één week in fase 1 en dan mag je wat meer naar beneden en dan mag je ook meedoen met corvee en zo en dan kreeg je steeds meer vrijheden naar mate dat je bewees dat je het kon en aan jezelf wilde werken. Maar vooral heel veel binnen, opgesloten gevoel. Als je 18 uur per dag op je kamer zit, dan had je net zo goed in een gevangenis kunnen zitten, daar zitten ze soms minder in hun cel. (Vrouw, 26 jaar, periode in JZ+ 2007-2008)

Ik vind wel dat op [instelling X] iedereen altijd hetzelfde werd behandeld en ik vind niet dat iedereen hetzelfde is. Dus dat je daar ook naar kijkt en niet iedereen dezelfde fasen geeft. Die fasen zijn leuk voor in de bajes, maar niet voor in de zorg. Het werkt misschien wel, maar niet voor iedereen. Ik ken jongens die daar nog steeds zitten, dus dat schiet ook niet op. Dus niet iedereen dezelfde aanpak, maar aansluitend op behoefte/problemen? Ja het is gewoon zo'n standaard mapje waaruit je werkt en het is dus niet zo dat ze naar je persoonlijk kijken. Zo van die heeft die problemen dus die helpen we zo en zo. [...] Ja er zal dan vast en zeker voor iedereen een eigen plan zijn, maar het zijn wel allemaal dezelfde fasen en dezelfde regels die iedereen heeft. Als iemand zware alcoholist is dan ga je die geen drank geven, maar iemand die geen alcoholist is krijgt dan ook geen alcohol. Iedereen is anders en heeft dan ook een andere behandeling en regels nodig. Dus de jongeren van 16 jaar en ouder mochten ook niet drinken bijvoorbeeld. (Man, 24 jaar, periode in JZ+ 2008)

De vrijheden gaan niet altijd gepaard met begeleiding om hiermee om te leren gaan. In de praktijk gaat dit dan ook wel eens fout, zo blijkt uit de verhalen van jeugdigen.

Dan krijg je een paar uurtjes verlof. Dan ga je even naar de winkel ofzo, maar het is niet dat je dan leert om te gaan werken of hoe de maatschappij nou eigenlijk in elkaar zit. Dus dat was dan maar een of twee uurtjes. Je had dan weekendverlof, dan ga je gewoon naar huis en genieten van je vrijheid. Maar niet dat je dan leert hoe het buiten werkt. (Vrouw, 26 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Wij zaten op een gegeven moment in een hogere fase dus wij mochten naar het dorp. Wij hadden een heel plan gemaakt, met wij sparen ons zakgeld op, wij vragen onze legitimatie voor sigaretten halen en dan raken wij hem per ongeluk kwijt en toen werd dat plan gevonden. Dus toen zaten wij weer drie weken in fase 3. Toen mochten wij weer niks en daarna kregen wij onze vrijheid terug. Toen hebben wij weer een plan gemaakt toen zijn wij weer betrapt. Twee keer betrapt en de derde keer lukte het wel en toen zijn wij weggelopen. Zeker wel twee of drie weken. Echt lang. Wij zijn op de fiets weggegaan. Heel lang gefietst door weilanden en ik had een gat in mijn schoen. (Vrouw, 24 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Ook hapert volgens jongeren het systeem van opbouw van vrijheden in de laatste fase, waarin jeugdigen regelmatig op verlof mogen. Zo kunnen ouders hier in de praktijk een stokje voor steken:

En ja dat ging eigenlijk wekelijks zo en je had toen ik net binnen kwam fase A, B, C en D. Als je in fase A zat dan mocht je bijna niks, ook niet zoveel de kamer uit dan in fase B. En als je in fase B zat mocht je wat vaker je kamer uit en mocht je op verlof met je begeleider. En zo kon je je verlof van één keer in de week opbouwen. Als het bijvoorbeeld een maand goed ging en je liep niet weg, dan mocht je alleen oefenen. En ja in mijn geval had mijn moeder de voogdij, dus mijn moeder weigerde dat verlof elke keer. Omdat zij bang was dat ik weer naar haar toe kwam. Dus toen ben ik van eind 2013 tot half 2014 niet naar buiten geweest. Heb ik echt binnen gezeten niet zoals alle anderen verlof kunnen ervaren. (Vrouw, 19 jaar, periode in JZ+ 2013-2017)

Begeleiding familie

Verder wordt genoemd dat het ontbreekt aan een begeleiding van de familie waar de jeugdige uit komt. Niet alleen zij maar ook ouders en het bredere gezin hebben problemen waar hulp voor zou moeten worden geboden, dat zou terugkeer van jeugdige makkelijker maken. Ook moeten ouders worden betrokken om de relatie met de jeugdige te herstellen of intact te houden.

Zo kwam het eigenlijk uh ja over en uh... en dat word je zo weer teruggezet bij je ouders. Dus jij hebt drie jaar je behandeling gehad en je ouders eigenlijk die drie jaar niet, die zijn nog dezelfde. En dan word je zo op je achttiende weer teruggezet bij je ouders en zoek het maar uit. [...] Uh... ook thuis begeleiding voor mijn ouders. Ze veranderen jou wel, maar ze veranderen jouw omgeving niet en dan zetten ze je terug in jouw omgeving. Wat verwacht je dan? Dan verwacht je toch ook dat het binnen een half jaar fout gaat. Bij mij is het dan niet weer zo fout gegaan, maar je botst gewoon tegen dezelfde dingen. En nu nog steeds. Altijd met een ruzie, ben jij degene die altijd schuld is. [...] In het begin is het leuk en je hebt mekaar gemist. Maar dat is echt, geloof mij, binnen een week afgelopen. Omdat je weer precies op dezelfde punten terecht komt waarvoor je uit huis bent geplaatst. [...] Het is gewoon van jij wordt helemaal klaargestoomd... ze gaan aan je sleutelen, maar je ouders ja die weten het ook niet meer op een gegeven moment wat ze moeten doen. (Vrouw, 25 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Dat ze meer betrokken moeten zijn met de kinderen en dat ze niet zomaar de kinderen moeten weghalen bij de ouders en dat ze sowieso ook de ouders begeleiding moeten geven. Want de kinderen worden daar weggehaald en denken dat dat het beste is voor het kind om ze weg te stoppen en zo van ja 'zoek het maar uit'. Ik vind gewoon dat iedereen meer bij elkaar betrokken moet worden en dat familie begeleiding moet krijgen. En niet zo van ja we halen het kind maar weg en we stoppen ze ergens daar en daarheen, als een asielhond eigenlijk. Maar ga

gewoon naar een oplossing zoeken hoe het dan ook samen kan in plaats van dat je gelijk dat kind weghaalt maar kijk dan of er ook er ook nog andere oplossingen zijn voor behandeling of begeleiding voor die tijd. [...] Maar ik bedoel uiteindelijk wordt het kind losgetrokken en gaat de band tussen ouders en kinderen ook helemaal naar de klote als het kind weg is. Ik had voordat ik het huis uit werd geplaatst een hele goede band met mijn vader en daarna ben ik echt losgetrokken van hem waardoor die band nooit meer hetzelfde zal worden. (Vrouw, 26 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Groepsdynamiek en onderlinge beïnvloeding

Waar het lotgenoten contact van de groep als positief werd gelabeld en als steun werd ervaren, wordt door jeugdigen de negatieve groepsdynamiek, agressie en onderlinge beïnvloeding als negatief bestempeld.

Ja binnen zeker. Binnen werd er zelfs gedeald zal ik zo maar zeggen. Ja in het begin was het heel makkelijk. Ja want de medicijnen, de groepsleiding vertrouwde jou gewoon met de medicijnen. Ja dat moet je nooit doen, zal ik zo maar zeggen. [...] Ook met uh als jij twee uurtjes op verlof mocht en dan mochten we naar (plaats), daar was een winkelcentrum. Toen deden we wel gekke dingen. Toen deden we bijvoorbeeld een fles drank, Pasa fles ofzo, bij de Plus jatten. En gingen we dat drinken voordat we teruggingen naar de groep. Ja domste wat je ooit kunt doen, maar dat is gewoon. Die kriebels dat je dan hebt. Samen een jointje roken en dan terug. (Vrouw, 25 jaar, periode JZ+ 2009-2011)

Toen ging ik naar [instelling X]. Hier was veel agressie. Hier heb ik geleerd om te gaan met agressie. Je moet voor jezelf opkomen anders pakken zij jou juist. Ik ben wel eens kwaad geworden en dan werd het zwart voor mijn ogen. Hierdoor heb ik wel eens iemand met een jampot bewerkt. Hij zei iets over mij als Hollander. Ik kan niet tegen discriminatie dus ik werd kwaad. Later is dit nog een keer gebeurd. Er waren meerdere incidenten. (Man, 23 jaar, periode in JZ+ 2013)

Ik zat bijvoorbeeld met een meisje op een kamer en zij was extreem suïcidaal. Ik heb heel vaak alarm moeten slaan omdat ik dacht dat zij doodging. [...] Ik snap niet waarom ze introvert en extravert bij elkaar hebben gezet. Want ik was super agressief en zij was super depressief en je zet ons bij elkaar. Dan ben je gewoon stom bezig. Dat is gewoon confronterend en spiegelend voor ons allebei. Zij liet mij eigenlijk gewoon zien wat ik wilde doen, maar ik deed dat met agressie afwenden. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Over nazorg

Opvallend is dat geen van de respondenten positief is over de nazorg die ze hebben gekregen. Jeugdigen zeggen dat ze geen nazorg hebben gehad of dat het nazorgtraject te kort en te mager was of niet op individuele behoeften was afgestemd. Nazorg moet volgens jeugdigen op tijd worden ingezet, door vrijheden eerder en sneller op te bouwen en jeugdigen te laten oefenen met op eigen benen te staan, terwijl ze nog in JeugdzorgPlus zitten. Tegelijkertijd willen jeugdigen begeleid worden bij heel praktische zaken, bijvoorbeeld uitkering aanvragen en regelen van een woonruimte. Het ontbreken ervan leidt bij sommige jeugdigen tot een terugval.

Dat de verbinding met de maatschappij er niet is. Ze hebben zo'n dagritme geleerd en dan kom je buiten en dan is dat er niet meer. Je hebt ook geleerd om heel lang alleen te zijn en toen ik thuiskwam weer, was ik nooit meer alleen. Ik denk dat er veel kinderen gehospitaliseerd raken. Zo ken ik mensen die angststoornissen hebben opgebouwd om zich te bevinden in de maatschappij om gewoon boodschappen te doen bijvoorbeeld. Je komt vanuit een heel afgeschermd omgeving. (Vrouw, 27 jaar, periode in JZ+ 2008)

Ik zou eigenlijk nazorg krijgen dat iemand wekelijks bij mij zou langskomen, dat ik ook nog gesprekken zou voeren. Maar daar is niks van terecht gekomen. [...] Ja, na een paar maanden denk ik ook fuck it, ik ben lekker buiten dus het hoeft voor mij niet meer, maar als ik er nu op terug kijk dan is het wel ... dan zou het wel beter geweest zijn als ik gewoon die nazorg had gekregen. Een stukje helpen met sollicitaties, financiën. Ja dat is toch niet niks. Voor mij was het, ik heb heel lang binnen gezeten, ik kom buiten, ik zie opeens een Blackberry. Voor mij was dat allemaal heel nieuw en op dat ogenblik had ik niet iemand om daarover te praten. En ik denk wel als dat zo was geweest had ik misschien wel via die behandelaar passende hulp of eh, ja duwtjes in de goede richting kunnen krijgen. [...] Ja, in het begin ging het wel goed maar na een tijdje: ik werd opgepakt en ik deed managementopleiding dus ik raakte dat kwijt. Dat zijn wel dingen, dat moet je weer op nul beginnen. Dus toen zat ik zonder werk en op een zeker moment, had ik wel geweld, maatschappelijk werk of een stukje nazorg. Maar dat heb ik weer zelf moeten regelen, de hulp. Ik heb toen wel, toen de nazorg niet kwam, en ik na de derde keer weer op straat kwam, heb ik wel zelf hulpverlening aangevraagd. (Man, 26 jaar, periode in JZ+ 2009-2011)

Nicky

We treffen Nicky (22) bij haar thuis. Op haar dertiende kwam ze terecht in een JeugdzorgPlus instelling. Op haar zestiende verhuisde ze naar de tweede. Op haar achttiende ging ze vanuit de JeugdzorgPlus naar 'begeleid wonen'. Ze belandde na half jaar op straat omdat haar vriend dag en nacht bij haar was en dat was tegen de regels van de instelling. Inwonen bij haar moeder eindigde met slaande ruzie en leidde naar een volgende adres bij vrienden. Twee jaar geleden kreeg ze een huis toegewezen op de dag dat haar zontje werd geboren. Nicky is in verwachting van haar tweede kindje. Ze vertelt haar verhaal:

'Mijn ouders zijn gescheiden, al meteen nadat ik geboren was. Mijn vader gebruikte van alles: cocaïne, GHB, speed, blowen, drinken. De eerste vijf jaar van mijn leven heb ik bij mijn moeder gewoond, maar dat ging op een gegeven moment niet meer. Ze was depressief en zo. Ze hoorde letterlijk dingen die er niet waren. Toen ik woedeaanvallen kreeg, heeft zij mij in een internaat gedaan. Toen mijn vader daarachter kwam, heeft hij mij eruit gehaald en ben ik bij hem gaan wonen. In het begin vond ik dat niet erg, ik had mijn vader voor mijzelf. Maar toen kreeg hij steeds weer een nieuwe vriendin. En toen een halfbroertje bij ons kwam wonen, heeft mijn vader jeugdzorg ingeschakeld.

Toen ik in JeugdzorgPlus door mocht naar een open groep, leerde ik mijn vriend kennen en was ik altijd weg. Toen hebben ze opnieuw een rechtszaak aangevraagd en ben ik op een gesloten meidengroep terecht gekomen in een andere plaats. Vijf dagen voor mijn zestiende verjaardag. Weglopen ging daar bijna niet, er waren camera's en beveiligers en hekken met prikkeldraad erop. Ik denk dat die plek het meeste heeft geholpen, omdat het strenger was en consequenter. Ik kon eerst te veel mijn eigen gang gaan.

Ergens tussen mijn zestiende en mijn zeventiende hebben ze psychologische testen gedaan. Daar kwam uit dat ik bindingsangst heb, of hechtingsstoornis, ADHD en dan had ik ook nog die woedeaanvallen. Ze hebben allemaal therapieën geprobeerd, maar volgens mij heeft dat

niet geholpen. Ik denk dat ik gewoon mijn eigen ding heb gedaan. Want alles is nou rustig en het gaat goed. Ik heb het gedaan zonder hulp.

De bedoeling was dus om te kijken of ik terug kon naar mijn ouders om die band weer te herstellen. Mijn moeder was getrouwd met een andere man. Toen ik was weggelopen, stond mijn moeder daar in een keer met die vriend van haar. Het liep uiteindelijk zo hoog op omdat mijn moeder zei dat ik precies mijn vader was. Ik werd kwaad en toen wilde mijn stiefvader mij gaan slaan. Toen werd ik boos. Ik moest drie dagen op de instelling in mijn kamer zitten, omdat ik volgens hen mijn moeder had geslagen. Maar dat was helemaal niet waar. Ik heb al sinds mijn zestiende geen contact meer met mijn moeder. Met mijn vader trouwens ook niet.

Op mijn zeventiende heb ik weer een rechtszaak gekregen en was afgesproken dat ik tot mijn achttiende daar zou blijven om van daaruit naar begeleid wonen te gaan. Ik zou dan eerst in zo'n overgangshuis komen waar je steeds meer vrijheid krijgt om terug te gaan naar de maatschappij. Maar uiteindelijk ben ik direct van streng gesloten naar buiten gegaan, zeg maar. Het verschil was te groot. Omdat ik mij niet aan de afspraken hield en mijn vriend altijd bij me was, werd ik er na een half jaar al uit Begeleid Wonen gezet.

We leven van een uitkering. Nu er een tweede kind komt, moeten we kijken of het allemaal nog gaat lukken. We hebben bewind voering, omdat we allebei schulden hebben gemaakt in het verleden.

We wilden wel kinderen, maar het was niet gepland. Het is ook gewoon een beetje ontdekken. Ik wil het bij mijn kinderen niet zo doen zoals mijn ouders hebben gedaan. Ik heb alleen een beeld van hoe ik het niet wil hebben. Ik heb van het consultatiebureau 'stevig ouderschap' gehad. Dat had ik zelf aangevraagd; extra hulp om te kijken of alles goed gaat en zo, omdat ik zelf vroeger dat niet heb gehad. Die vrouw komt bij ons thuis. Als de baby er is, moet ik even kijken of ik het opnieuw wil en of dat zij het nodig vinden.

In die JeugdzorgPlus-tijd bestond mijn netwerk uit hetzelfde als ik: weglopers en gebruikers en zo. Ik weet niet, je zoekt elkaar toch op, de

mensen die hetzelfde zijn als ik. Sinds ik een kind heb, heb ik afstand genomen van iedereen die drugs gebruikt. Ook van mijn oma, want die was ook altijd aan het feesten en drugs en zo. Voor de geboorte van mijn zoon feestte ik ook bijna elke dag en gebruikte ik veel drugs. Ik ging naar hardcore feestjes met vrienden, mijn oom, vrienden van mijn papa.

Ik heb nog steeds contact met een vrouw van de cliëntenraad. Met haar kon ik het goed vinden en ik kon alles kwijt bij haar. Ze wist alles van mij ook al was zij geen begeleider van mij. Als ik wat had gehad, wist ze dat meteen. Zij is de enige die mij heeft geholpen.'

4 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord op basis van de beschreven resultaten uit hoofdstuk 3. Vervolgens worden deze geplaatst in de context van de ontwikkelingen in JeugdzorgPlus in de afgelopen jaren.

4.1 Hoe gaat het nu?

Hoe gaat het met jongeren die vijf jaar of langer geleden zijn uitgestroomd uit de JeugdzorgPlus?

Jeugdigen die de JeugdzorgPlus hebben verlaten zijn zelf overwegend positief over hoe het met hen gaat. Ze maken een vergelijking met hoe het hen in de jaren voor, tijdens en direct na JeugdzorgPlus is vergaan en zien verbeteringen op het gebied van financiën, werk, opleiding, relaties, psychische toestand en druggebruik. In de verhalen over hun leven klinkt echter nog veel door van de oude problematiek. Ook komt het voor dat - gezien het samenvallen van het vertrek uit de JeugdzorgPlus met de transitie naar volwassenheid, nieuwe uitdagingen ontstaan, zoals financiën, huisvesting en soms de komst van één of meer kinderen (zie ook Sulimani-Aidan, 2017). Deze stapelen bovenop reeds bestaande, onopgeloste problematiek. Het merendeel van de jeugdigen geeft dan ook aan met name het eerste jaar na JeugdzorgPlus als heel lastig te hebben ervaren. Als hulpbronnen die ervoor zorgen dat het na verloop van tijd beter met hen gaat, benoemen ze opvallend vaak niet de JeugdzorgPlus of jeugdzorg in brede zin, maar hun eigen inzet of ondersteuning uit het eigen netwerk.

Verschillen in de mate waarin JeugdzorgPlus al dan niet een positieve invloed heeft op jongeren zal deels ook samenhangen met de achtergronden van de jongeren zelf: jongeren belanden om verschillende redenen in JeugdzorgPlus, komen uit verschillende omstandigheden en zullen ook na het verlaten van JeugdzorgPlus op verschillende manieren steun nodig hebben. In de verhalen van de jongeren zijn de drie typen die Stein (2006) onderscheidt in jongeren die de jeugdzorg verlaten te herkennen. De eerste groep omschrijft hij als 'those moving on', dat wil zeggen jongeren die vaak al een redelijk stabiele start van hun leven hadden, vervolgens baat hebben gehad bij hun verblijf in de jeugdzorgvoorziening, vaak daar nog een

certificaat of diploma hebben kunnen halen en die hun leven na de JeugdzorgPlus een positieve draai hebben gegeven (zie het portret van David op pagina 5). De tweede groep die Stein (2006) onderscheidt zijn de 'survivors': jongeren die veel hobbels voor, tijdens en na het verblijf in de JeugdzorgPlus ondervinden, vaak ook na hun periode in de JeugdzorgPlus nog veel problemen hebben met het vinden en behouden van woonruimte, die kampen met middelengebruik of andere problemen die een stabiel vervolg na JeugdzorgPlus in de weg staan. Deze jongeren vinden dat ze het vooral zelf hebben moeten doen, maar laten daarin niet altijd een realistisch zelfbeeld zien; zij hebben steun nodig om verder te komen (zie het verhaal van Indy op pagina's 13-14). De derde groep, tot slot, noemt Stein (2006) de 'victims' (of 'strugglers' zoals De Lange, Van Dam, Dresen, Geurts & Knorth (2011) hen noemen). Dat zijn jongeren die vaak al een slechte start hebben gemaakt in hun leven, die komen uit complexe gezinssituaties en die meestal niet kunnen terugvallen op iemand uit hun familie. Dat zijn vaak de jongeren die kampen met dakloosheid, psychische problematiek, financiële problemen (zie portret van Nicky op pagina's 25-26).

4.2 Verbeteringen

Wat kunnen we leren ter verdere verbetering van de behandeling en begeleiding in de JeugdzorgPlus en het natraject?

Veel van de verhalen van de jeugdigen zijn niet nieuw. Hoewel er afgelopen jaren de nodige aandacht is geweest voor wat beter kan en een aantal veranderingen al in gang gezet zijn, is er nog veel verbetering mogelijk in het huidige JeugdzorgPlus. Wat betekenen de resultaten nu voor verbeteringen die nodig zijn in de JeugdzorgPlus van vandaag?

Plaatsing

Het begint allemaal al bij de plaatsing. Het is belangrijk scherper te beoordelen wat de best passende zorg is voor een jongere. Een aantal studies (Knorth & Dubbeldam, 1995; Van Dam, Schoppink & Ter Beek, 2019) wijst uit dat de keuze voor een hulpvorm arbitrair en heel erg afhankelijk van een aantal belangrijke personen is. Een duidelijk

inzicht in de rol die verschillende instanties en betrokkenen (casemanagers, wijkteams, de gecertificeerde instellingen, jeugdreclasserders, Raad voor de Kinderbescherming, kinderrechters) in het besluitvormingsproces spelen in de toeleiding naar behandeling in JeugdzorgPlus ontbreekt. Mogelijk is niet elke jongere die nu in JeugdzorgPlus wordt geplaatst gebaat bij een gesloten plaatsing. Alternatieven zijn plaatsingen in de residentiële voorzieningen voor jeugd- en opvoedhulp en de jeugd-ggz, maar ook intensieve ambulante behandelprogramma's in en met het gezin zoals Functional Family Therapy (FFT), Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling (IOG) en Multisystemtherapie (MST).

Veel jeugdigen zouden zich graag beter voorbereiden op een verblijf binnen de JeugdzorgPlus. Ze missen uitleg over wat ze van JeugdzorgPlus kunnen en mogen verwachten en ook weten ze niet goed wat er van hen verwacht wordt. Informatie over waarom is deze hulpvorm passend voor jou/jouw situatie, waarom ben je hier en wat kun je hier verwachten in een gesprek voorafgaand aan plaatsing zou hierbij kunnen helpen. De JeugdzorgPlus zou hier zelf ook kritischer op kunnen zijn. In aansluiting op Hanzon & Van Veluw (2019) blijkt uit dit onderzoek dat een groep jeugdigen ervaart dat ze in JeugdzorgPlus niet wordt geholpen, maar 'weggestopt'. Deze jeugdigen ervaren de plaatsing in een gesloten groep als straf. Daarnaast is een groep jeugdigen erbij gebaat in gesloten jeugdzorg te worden geplaatst uit bescherming (zie ook Souverein, Van der Helm & Stams, 2013; Nijhof, 2011). In ons onderzoek komen bijvoorbeeld meisjes naar voren die ter bescherming tegen loverboys in JeugdzorgPlus geplaatst worden. Dit kan worden ervaren als onrechtvaardig. Het geven van goede uitleg over de noodzaak tot gesloten plaatsing in combinatie met een adequate behandeling zou daarin mogelijk verandering kunnen brengen.

Passende behandeling en goed leefklimaat

Jeugdigen in JeugdzorgPlus hebben gemeen dat bij hen is vastgesteld dat ze 'ernstige gedragsproblemen' hebben. Wat deze problemen precies zijn, de achtergrond ervan en de benodigde behandeling verschilt. Zo weten we uit onderzoek dat in JeugdzorgPlus jongeren zitten die zowel externaliserende als internaliserende problemen hebben, en dat er veelal sprake is van disfunctioneren en traumatiserende gebeurtenissen in de gezinnen, die zowel jeugdigen zelf als hun familieleden raken (Nijhof, 2011). Sommige jongeren hebben reeds een lange zorghistorie als zij in de JeugdzorgPlus komen. JeugdzorgPlus wordt veelal ingezet bij jongeren die regelmatig wegllopen of zich op andere wijze onttrekken aan de zorg (De Lange et

al., 2011). Ook bij deze jongeren moet voldoende zorg en aandacht zijn voor een passende behandeling. Nu is te vaak het gevoel bij jongeren dat ze in de JeugdzorgPlus worden 'weggestopt' in plaats van geholpen.

Jongeren die in hun leven zijn vastgelopen hebben orthopedagogische basiszorg nodig, gecombineerd met een adequate behandeling. Dit bevat ook een leefklimaat met een goede balans tussen controle en flexibiliteit. Dit is terug te zien in de verhalen van jongeren die aangeven enerzijds behoefte te hebben aan structuur en anderzijds willen dat hier flexibel mee wordt omgegaan. Te veel vrijheid, bijvoorbeeld resulterend in veelvuldig drugsgebruik in de instelling, wordt bekritiseerd. Maar ook repressie in de vorm van strenge regels en straffen en in het bijzonder separeren roept weerstand op en draagt niet bij aan de motivatie van jeugdigen. Repressie is volgens De Valk, Kuiper, Van der Helm, Maas & Stams (2016) verborgen in aspecten die inherent onderdeel zijn van de residentiële jeugdzorg, zoals macht, structuur en dwang. Deze aspecten worden repressief als ze op dusdanige wijze worden ingezet dat het de rechten van jeugdigen schendt in plaats van deze te dienen. Een groot verloop van personeel, maar ook onervaren personeel en werkdruk verhogen de kans op inzet van repressie, soms uit onmacht.

Belangrijk voor het leefklimaat is ook de groepsdynamiek en onderlinge beïnvloeding. Een van de redenen om JeugdzorgPlus te starten in 2005 was juist het tegengaan van negatieve peer beïnvloeding, dat door het bij elkaar brengen van jeugdigen op civielrechtelijke en op strafrechtelijke gronden in de hand werd gewerkt (Nijhof et al., 2011). Door in het huidige JeugdzorgPlus jeugdigen met verschillende problematiek (bijvoorbeeld uitsluitend externaliserend en ook/meer internaliserend) bij elkaar te brengen en op dezelfde wijze te behandelen wordt dat mogelijk niet voldoende bereikt. Het is van belang goed na te denken over de samenstelling van een groep maar ook over het begeleiden van groepsprocessen. Zo werd bijvoorbeeld 'het lotgenotencontact' door een aantal respondenten wel gewaardeerd en heeft dat in enkele gevallen zelfs geleid tot vriendschappen die nog steeds bestaan.

Maatwerk

In de behandeling is het van belang dat wordt gekeken naar een individuele jongere, dat een juiste diagnose wordt gesteld en passende individuele hulp wordt geboden. EMDR-therapie en systeemgesprekken worden door velen als positief ervaren. Nagenoeg alle respondenten hebben aangegeven behoefte te hebben aan meer

een-op-een gesprekken met een mentor of in ieder geval meer individuele aandacht. Dit geldt voor de aangeboden interventies, maar bijvoorbeeld ook voor het beloningssysteem. Immers als je vrijheden hebt verdiend en je moet in een volgende instelling weer opnieuw beginnen of je werkt voor een bezoek aan je ouders als beloning terwijl je weet dat die jou niet willen zien, dan is dat ontzettend demotiverend. Hoewel uit onderzoek van Nijhof, Van Dijk, Van Domburgh, Harder & Konijn (2018) blijkt dat JeugdzorgPlus professionals in hun handelen op de groep vooral kijken naar het unieke kind (maatwerkgedachte), wordt dit door jeugdigen zelf, zo blijkt uit ons onderzoek, anders ervaren. Mogelijk hebben professionals en jeugdigen andere ideeën over wat maatwerk leveren betekent en het zou goed zijn de twee percepties dichter bij elkaar te brengen.

Continuïteit

Uit de verhalen van de respondenten blijkt het gebrek aan continuïteit door wisselingen van instellingen en wisselingen van professionals. Dat levert veel onzekerheid op. Het is belangrijk te zorgen voor meer continuïteit en duidelijkheid, en hierbij ook aan te sluiten bij wat in de beleving van jeugdigen bijdraagt aan continuïteit (Naert, Stevens, Roose & Vanderplasschen, 2017). De rol van de gezinsvoogd is in dit kader belangrijk, deze heeft in de ogen van jeugdigen een grote invloed op plaatsingen maar heeft weinig contact en pleegt nauwelijks overleg met hen. Dit draagt bij aan een gevoel van onmacht en willekeur. Veel wisselingen van instellingen is inherent aan de JeugdzorgPlus, waar volgens De Lange et al. (2011) veel jeugdigen zitten die weglopen of om andere redenen een plaatsing voortijdig afbreken. Het leefklimaat in de JeugdzorgPlus moet erop gericht zijn dit zoveel mogelijk te voorkomen. Bij onvermijdelijke overplaatsingen is het belangrijk jeugdigen te betrekken.

Eigenaarschap

Een belangrijk gegeven is dat jeugdigen het gevoel hebben dat er niet echt naar hen is geluisterd. Dat ze vaak niet mochten meebeslissen over waaraan gewerkt ging worden. Zij zouden dan ook graag zien dat jongeren meer autonomie krijgen binnen de JeugdzorgPlus, dat er geluisterd wordt naar waaraan zij willen werken en dat daarmee dan ook gestart wordt. Een gevoel van eigenaarschap en het rekening houden met hun inbreng gedurende het hele traject is voor jongeren essentieel, zo tekenden ook Naert et al. (2017) eerder op. Schrijnend verhaal en helaas niet op zichzelf staand is dat van een meisje dat toewerkt naar plaatsing in een kamertrainingscentrum samen met haar mentor en waar een gezinsvoogd (niet de eerste betrok-

kene bij dit meisje) zonder enig overleg besluit tot overplaatsing naar een andere gesloten instelling. Een gebrek aan autonomie en eigenaarschap dragen eraan bij dat jeugdigen hun verblijf in JeugdzorgPlus niet als betekenisvol en helpend voor hun persoonlijke ontwikkeling ervaren, maar als repressief en een 'straf' (De Valk, Kuiper, Van der Helm, Maas & Stams, 2019).

Onderwijs

Plaatsing in de JeugdzorgPlus leidt vaak tot het onderbreken van de onderwijsloopbaan van jeugdigen. Het onderwijsaanbod is in JeugdzorgPlus over het algemeen anders dan daarbuiten. Er wordt veel gewerkt met deelcertificaten, waardoor onderwijs in de praktijk vaak niet resulteert in een erkend diploma. Ook worden jeugdigen niet voldoende gemotiveerd om aan onderwijs deel te nemen, vanwege het (te) lage niveau en het gebrek aan perspectief dat onderwijs in de JeugdzorgPlus biedt. Ook sluit het onderwijsaanbod in de verschillende instellingen niet goed op elkaar aan, waardoor het regelmatig voorkomt dat een jeugdige na overplaatsing opnieuw moet beginnen, of dat onderwijs helemaal stil komt te liggen. Jeugdigen ondervinden de gevolgen van niet-passend onderwijs als ze uit de JeugdzorgPlus komen. Een jeugdige in JeugdzorgPlus onderwijs bieden waar hij of zij wat aan heeft als hij de zorg verlaat, betekent mogelijk dat onderwijs buiten de instelling moet worden geboden. Daarmee wordt ook voorzien in de behoefte aan het laten doorgaan van iets dat 'gewoon' is.

Sociale hulpbronnen

Het kunnen voortzetten van bestaande relaties met andere belangrijke personen is voor de jongeren van groot belang. Dit draagt volgens Naert et al. (2017) bij aan het gevoel te worden gezien in een breder perspectief, niet alleen als 'jongeren in de hulpverlening'. Het hebben van een sociale hulpbron gedurende het gehele traject, d.w.z. iemand die met je meeleeft, je steunt, zaken voor je regelt, is cruciaal voor de voortgang van het traject en de beleving van de respondenten. Deze komt voorbij in de vorm van een of twee begeleiders die echt de tijd nemen en zich verdiepen in een jeugdige, de peers die jeugdigen in de instelling treffen en zorgen voor herkenning en steun, maar ook in het sociale netwerk dat jeugdigen helpt op het moment dat ze uit JeugdzorgPlus komen.

Gezinsgericht werken

In het bijzonder de aansluiting bij de familie waartoe een jeugdige behoort heeft aandacht. Jongeren die uit huis worden geplaatst zijn vaak afkomstig uit gezinssituaties die worden gekenmerkt door huiselijk geweld, delinquentie, misbruik, financiële problemen en/of psychische of verslavingsproblematiek bij ouders. Gezien de grote samenhang tussen problemen van jongeren en hun gezinssituaties is het belangrijk de behandeling niet alleen te richten op de jongere maar ook op het gezin (zie ook Broekhoven, Simons & Van Santvoort, 2019). Hoewel een van de doelen van JeugdzorgPlus het betrekken van ouders en het verlenen van zorg aan gezin en ouders is (Nijhof, 2011; Nijhof et al., 2011), blijkt uit de verhalen van de jeugdigen dat dit in de periode dat zij in JeugdzorgPlus zaten nauwelijks gebeurde. Uit de verhalen van de jeugdigen in ons onderzoek blijkt dat zij vaak terugkeren naar een gezinssysteem dat nauwelijks is veranderd en dat oude patronen, conflicten en breuken zich snel herhalen. Om een jeugdige perspectief te geven is het van belang niet alleen hem of haar te begeleiden maar ook de familie waar hij toe behoort en die als vangnet kunnen fungeren als hij uit JeugdzorgPlus komt. Ook wanneer de jongere na plaatsing niet naar huis gaat, is het belangrijk om in de behandeling aandacht te hebben voor het gezin, aangezien een jeugdige blijft behoren tot zijn familie en zijn of haar welzijn in grote mate verbonden is met het functioneren van het systeem als geheel (Broekhoven et al., 2019; De Lange et al., 2011).

Nazorg

Waar het echt aan schort is de nazorg. Vaak is die er niet, als die er is, is die zeer beperkt en bestaat deze vaak uit een zogenaamde vertrektraining, een 6-weeks programma, dat naar zeggen van de respondenten vaak te kort is of niet wordt uitgevoerd zoals besproken. Er is behoefte aan betere, langere en meer praktische, persoonlijke en emotionele voorbereiding op leven na JeugdzorgPlus. Bij voorkeur door een vast, vertrouwd persoon. Graag zien jeugdigen dan dat er ook met hen naar de lange termijn doelen wordt gekeken. Kijken we naar de hulp die jeugdigen nu nog ontvangen dan is dat vaak te scharen onder jeugdhulp of GGZ, terwijl je op basis van de uitgesproken wensen zou kunnen denken dat juist hulp vanuit welzijn relevant is om jeugdigen op weg te helpen met onder andere werk en huisvesting. Vooral het eerste jaar na JeugdzorgPlus is voor de meesten echt een struggle. Dat zou door betere nazorg wellicht voor een deel ondervangen kunnen worden.

4.3 Vervolgonderzoek

Op welke wijze kan follow up onderzoek gedaan worden naar jongeren die de JeugdzorgPlus verlaten?

Het verkrijgen van inzicht in ervaringen en perspectieven van jeugdigen kan helpen de zorg te verbeteren, door in de organisatie en uitvoering hierop aan te sluiten (zie ook Naert et al., 2017). Door dit onderzoek is er een aardig beeld verkregen van de ervaringen van jeugdigen die de JeugdzorgPlus hebben verlaten. In dit onderzoek is een beperkte groep jeugdigen gesproken, in een vervolgonderzoek zou kwalitatief onderzoek naar de ervaringen en perspectieven van deze jongeren kunnen worden voortgezet. Daarbij is het wenselijk te differentiëren tussen verschillende groepen, bijvoorbeeld tussen meisjes en jongens en naar etnische herkomst. Maar ook tussen jeugdigen met uitsluitend externaliserende problemen en jeugdigen met ook/meer internaliserende problemen, waaronder jeugdigen die in de JeugdzorgPlus worden geplaatst ter bescherming tegen bijvoorbeeld loverboys. Hierbij is het van belang nader te bekijken op welke wijzen deze specifieke groepen, als ze eenmaal uitgestroomd zijn, het beste bereikt kunnen worden en wervingsstrategieën op maat te ontwikkelen.

Uit dit onderzoek blijkt dat er bij de jongeren behoefte is aan contact met iemand bij wie ze met vragen terecht kunnen nadat ze de JeugdzorgPlus hebben verlaten. Dit contact moet primair in het teken staan van nazorg en het bieden van een 'back up', maar biedt ook mogelijkheden om een jeugdige te blijven volgen in zijn leven na JeugdzorgPlus in het kader van follow up onderzoek.

Dit onderzoek verschaft een aardig beeld van hoe het de geïnterviewde jongeren is vergaan na hun verblijf in de JeugdzorgPlus en hoe zij hun leven op dit moment kwalificeren. Dit kan echter niet worden vergeleken met bijvoorbeeld leeftijdgenoten die wel jeugdhulp hebben gehad, maar geen JeugdzorgPlus of met een vergelijkbare groep (onder anderen qua leeftijdsopbouw, geslacht, etnische achtergrond en opleidingsniveau) die geen hulp heeft gehad. Dat zou een waardevolle aanvulling zijn op het onderhavige onderzoek. Immers, dan kunnen er uitspraken gedaan worden over of JeugdzorgPlus bijdraagt aan het vergroten van gelijke kansen en normaliseren van de levens van jeugdigen.

Er is met het CBS gesproken over de beoogde analyses. Zij geven aan dat het mogelijk is dit te doen. Echter wordt er pas sinds 2011 geregistreerd of er sprake is van Jeugd-

zorgPlus. Een vergelijkingsgroep, met de in het onderhavige onderzoek geïnccludeerde jeugdigen, is daarmee niet mogelijk. Wel kan er in de breedte worden gezocht naar een groep jeugdigen met en zonder JeugdzorgPlus die vergelijkbaar zijn op de genoemde kenmerken. Hetzelfde kan ook met een groep die wel hulp heeft ontvangen, maar geen JeugdzorgPlus. Uitkomstmaten die vervolgens interessant zouden zijn om naar te kijken zijn: gezinssamenstelling, inkomen/uitkering, hebben van betaald werk, hebben van een eigen huis, leven onder de armoedegrens en het huidige zorggebruik.

Met dit onderzoek zijn opvattingen in beeld gebracht van jongeren. Op grond van dit onderzoek en de bespreking van de resultaten met professionals uit de zorg, zijn er aanwijzingen dat er een discrepantie is tussen de beleving van jongeren en die van professionals, bijvoorbeeld in wat 'maatwerk' leveren betekent. Het zou interessant zijn professionals te interviewen over hun opvattingen met betrekking tot hulp en nazorg vanuit JeugdzorgPlus en dit perspectief te leggen naast het perspectief van jeugdigen.

4.4 Plaatsen van de bevindingen in de context

De resultaten van dit onderzoek zijn gepresenteerd op een congres georganiseerd door Jeugdzorg Nederland (december 2019). Tevens werden daar de andere onderzoeken gepresenteerd die door ZonMw gehonoreerd werden binnen de tweede fase van het programma Longitudinale effectmonitor JeugdzorgPlus (Hanzon & Veluw, 2019; Van Dam et al., 2019). De resultaten van de verschillende studies blijken erg in elkaars verlengde te liggen. Door experts uit werkveld en onderzoek werd opgemerkt dat veel van de zaken die ook uit dit onderzoek naar voren komen al heel wat jaren bekend zijn. De branche is zich bewust van de hardnekkigheid van bepaalde problematiek, getuige ook het rapport 'Best passende zorg voor kwetsbare jongeren' (Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd, 2019). Erkend wordt dat jeugdigen soms niet in gesloten jeugdhulp geplaatst hadden hoeven worden als er eerder gezamenlijk anders was gehandeld. Dat een gesloten plaatsing traumatiserend kan zijn voor jeugdigen. Dat het samen plaatsen met andere kwetsbare jongeren soms averechts werkt. Dat autonomie van jeugdigen soms meer dan noodzakelijk wordt beperkt. Dat er soms geen of te weinig behandeling plaatsvindt. Dat op sommige groepen een te repressief klimaat heerst. En dat medewerkers overbelast raken, mede door snelle personeelwisselingen en het tekort aan ervaren professionals (2019, p. 4).

Reeds in gang gezette veranderingen

Het is belangrijk om niet te vergeten dat in dit onderzoek is gesproken met jeugdigen die vóór de decentralisatie in de JeugdzorgPlus verbleven en dat een aantal zaken nu anders worden geregeld dan toen. In onze verhalen komen jeugdigen voor die twee jaar of langer in de JeugdzorgPlus verbleven, zonder dat dit in hun ogen tot zichtbare resultaten leidde en waarbij jongeren in sommige gevallen zelfs secundaire trauma's hebben overgehouden aan hun verblijf. We zijn inmiddels een paar jaar verder en er is de nodige aandacht geweest voor de schaduwkanten van JeugdzorgPlus en de veranderingen die nodig zijn. Deze zijn, zo wijzen recente gegevens uit, voor een deel reeds in gang gezet.

Uit plaatsingsgegevens blijkt dat na een toename van het aantal plaatsingen in JeugdzorgPlus tussen 2015 en 2017, het aantal plaatsingen in 2017 met 11% is afgenomen (Jeugdzorg Nederland, 2018). Mogelijk duidt dit op een conservatiever plaatsingsbeleid. Daarnaast zien we vormen ontstaan waarbij de JeugdzorgPlus setting meer gebruikt wordt als time-out plek en het verblijf dus zo kort mogelijk is en veel minder als behandelplek. Combinaties van MST of MDFT met JeugdzorgPlus als uiterste maatregel zijn hier voorbeelden van.

Uit een onderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019) in veertien JeugdzorgPlus instellingen blijkt dat in alle instellingen wordt gewerkt aan een leefklimaat dat meer op de ontwikkeling van jeugdigen gericht is en waarin jeugdigen minder vrijheidsbeperkende maatregelen krijgen opgelegd. De acties zijn gericht op een cultuurverandering binnen de organisatie en maatwerk in de benadering van de jeugdigen. Te denken valt ook aan het terugdringen van het separeren in de JeugdzorgPlus. Ook zien we nieuwe methodieken die voor de JeugdzorgPlus zijn ontwikkeld, zoals JouwZorg, een behandelmethode die is gericht op de hele familie.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp. Wellicht heeft de komst van sociale wijkteams voor veel verandering gezorgd ten aanzien van de nazorg. Dat kan zowel voor- als nadelig zijn geweest. Idealiter vindt rond een plaatsing in JeugdzorgPlus op casusniveau afstemming plaats tussen gecertificeerde instellingen en sociale wijkteams, en worden laatstgenoemden weer aangehaakt als een jeugdige een JeugdzorgPlus instelling verlaat. Of dit in de praktijk voldoende gebeurt, is onbekend.

5 Aanbevelingen voor de JeugdzorgPlus

Op grond van de conclusies kan een aantal aanbevelingen worden gedaan om de JeugdzorgPlus meer in lijn te brengen met de behoeften van jeugdigen die vijf jaar of langer uit de JeugdzorgPlus zijn. We onderscheiden algemene aanbevelingen gericht op (landelijk) beleid en op organisatieniveau en één aanbeveling specifiek voor professionals.

5.1 Algemene aanbevelingen (beleids- en organisatieniveau)

Onderstaande aanbevelingen betreffen (landelijk) beleid en het functioneren van individuele organisaties, die voor een groot deel met elkaar verweven zijn.

Plaatsing voorkomen en verkorten

De bevindingen uit dit onderzoek onderschrijven het belang van de twee doelen in het actieplan van de branche, zoals blijkt uit het rapport van de Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (2019): voorkomen en verbeteren.

Voorkomen dat jeugdigen in de gesloten zorg terecht komen betekent dat men jeugdigen met (potentieel) complexe, meervoudige problematiek (en hun ouders) eerder in beeld moet zien te krijgen en dat men sneller weet wat er aan de hand is. Vervolgens zal men zo veel als mogelijk samen met de jongere en diens netwerk alle opties goed doorspreken en bekijken welke de best mogelijke is. Daarbij zal vooral ook gekeken moeten worden naar alternatieve vormen van hulp, zoals kleinschalige voorzieningen, die een gezonder en minder repressief leefklimaat hebben (De Valk, 2019) of het inzetten van een door de Jongere Ingebrachte Mentor (JIM) ter voorkoming van uithuisplaatsing (Van Dam, 2019).

Belangrijk bij de plaatsing in JeugdzorgPlus is ook dat dit voor een afgebakende periode gebeurt. Hierbij wordt plaatsing in JeugdzorgPlus gezien als een 'time-out' om de onveilige situatie waarin jongeren verkeren weg te nemen en wordt zo snel mogelijk toegewerkt naar uitstroom. Dit betekent ook dat de lijnen tussen Jeugd-

zorgPlus en andere zorgvormen, in het bijzonder de sociale wijkteams kort zijn, opdat jeugdigen ook na uitstroom de (lichte) hulp krijgen die zij nodig hebben.

Jeugdigen en hun ouders actief betrekken

Voor wat betreft het tweede doel van het actieplan van de branche, verbeteren van de zorg in JeugdzorgPlus, bieden bevindingen uit dit onderzoek enkele aanknopingspunten. Allereerst is het belangrijk dat jeugdigen vanaf het begin intensief betrokken zijn bij alle stappen die gezet worden. Het is belangrijk in alle stadia van het proces vanaf de allereerste constatering van problemen tot en met afronding van de zorg te investeren in shared decision making: in gezamenlijkheid nemen van besluiten op alle facetten van de zorg (ook met betrekking tot diagnostiek en behandeling). Dat impliceert ook dat jeugdigen (en hun ouders) in alle stadia van het proces in voor hen begrijpelijke taal geïnformeerd worden over opties die er zijn en dat met hen samen consequenties op korte en lange termijn van die opties besproken worden. Bij acute onveiligheid is hier minder tijd voor en wordt van professionals verwacht dat ze directiever zijn en sneller handelen. Transparantie en communicatie blijft ook dan onverminderd van belang.

Gezinsgericht werken

Een ander verbeterpunt, waar intussen ook al veel op is en wordt geïnvesteerd, is gezinsgericht werken. Dat wil zeggen het betrekken van het ouders/verzorgers van jeugdigen en vooral ook waar nodig, hulp inzetten voor die ouders/verzorgers. Ervaringen met gezinsgericht werken in o.a. JeugdzorgPlus laten zien dat het gaat om meeweten, meepraten, meedoen, meebeslissen (Broekhoven, Simons & Van Santvoort, 2019). Onderzoek (Simons, 2018; Broekhoven et al., 2019) wijst uit dat met name investeren in het trainen en coachen van mentoren daarbij van belang is net als het creëren van tijd en ruimte.

Andere sociale hulpbronnen aanboren

Het hebben van sociale hulpbronnen is belangrijk tijdens en na vertrek uit JeugdzorgPlus. Betrekken van ouders is niet in alle gevallen mogelijk of gewenst, soms is het in het kader van veiligheid juist belangrijk de jeugdige te beschermen tegen

ouders. Daarom is het goed dit in een breder licht te zien. Volgens Sulimani-Aiden (2017) zijn sociale hulpbronnen te onderscheiden in peers, familie in brede zin en vertegenwoordigers van de zorg (pleegouders, casemanagers, gezinsvoogden). Elk bieden zij een ander soort steun in de transitie naar volwassenheid, variërend van advies, tot praktische en emotionele steun. Het is belangrijk om vanaf het begin van het traject samen met jeugdigen actief op zoek te gaan naar mogelijke hulpbronnen in hun netwerk. Dat kunnen andere familieleden zijn, zoals opa of oma, een oom of tante, maar ook anderen uit het netwerk, zoals iemand uit de zorg, een docent, een trainer of een buurvrouw. Ook een vrijwilliger uit een maatjesproject kan een sociale hulpbron vormen voor de jeugdige.

Onderwijs op niveau

Onderwijs op niveau en resulterend in een erkend diploma volgen is voor jongeren van groot belang, ook als zij in de JeugdzorgPlus zitten. Het kan een belangrijk en motiverend onderdeel zijn van de behandeling en het draagt bij aan het bieden van perspectief als jeugdigen uit de JeugdzorgPlus komen. Het is goed zoveel mogelijk aan te sluiten bij het onderwijs dat jeugdigen volgden buiten de JeugdzorgPlus, en indien mogelijk hen hun reguliere opleiding te laten voortzetten. Als toch een opleiding binnen de JeugdzorgPlus wordt aangeboden, is voldoende aandacht nodig voor een doorgaande lijn tussen instellingen. Ook is een aanbeveling het werken met deelcertificering aan striktere regels te verbinden, zodat het minder vaak de eerste keus is, aangezien dit nog te vaak erin resulteert dat jeugdigen geen volwaardig diploma behalen.

Behandeling op maat

Een ander aspect dat op grond van bevindingen uit dit onderzoek verbetering behoeft is meer duidelijkheid bieden over de behandeling en meer aandacht voor een aanbod op maat. Meer uitleg geven over het belang van groepsactiviteiten en structuur voor de behandeling is gewenst. Ook is het van belang te allen tijde voldoende aandacht te hebben voor differentiatie tussen jongeren. Naast het bieden van structuur voor alle jongeren, is het goed te kijken naar de precieze invulling hiervan per jongere. Daarnaast is een passende behandeling die aansluit bij de individuele diagnose van belang, zoals EMDR-therapie, systeemgesprekken en verslavingszorg.

Versterken leefklimaat

Een goed, open leefklimaat is van groot belang voor de motivatie van jeugdigen om aan hun respectievelijke individuele behandelingen mee te werken (Van der Helm et al., 2018; De Lange et al., 2011). Een goed leefklimaat in JeugdzorgPlus is er een met een goede orthopedagogische basiszorg, waarbij oog is voor het samenleven op de groep zonder de belangen en behoeften van individuele jeugdigen uit het oog te verliezen. Hiervoor zijn regels en structuur essentieel, maar moet de valkuil van repressie worden vermeden. Volgens Van der Helm, Kuiper & Stams (2018) wordt een goed leefklimaat in gesloten residentiële groepen gekenmerkt door groepsleiding die responsief is en emotionele en sociale steun biedt, en die in staat is tot het bieden van mogelijkheden voor persoonlijke groei, door ruimte voor autonomie en (versterken van) competenties. Maar ook is een veilige atmosfeer tussen jongeren onderling van belang. Dit betekent dat er oog moet zijn voor hoe de groep bevorderlijk kan zijn voor de ontwikkeling van individuele jeugdigen en hoe positieve groepsprocessen kunnen worden versterkt.

Voldoende nazorg bieden

Een verbeterpunt is meer aandacht voor nazorg in de JeugdzorgPlus. JeugdzorgPlus weloverwogen doen en dit zo kort als mogelijk houden, betekent dat tijdig wordt nagedacht over perspectief: wat heeft een jongere nodig ná JeugdzorgPlus? En hier ook naartoe werken. Dit betekent ook dat over nazorg wordt nagedacht ruim voordat de jeugdige JeugdzorgPlus verlaat en dat dit blijft voortbestaan na vertrek. Nazorg kan geboden worden door een professional van JeugdzorgPlus, van het sociale wijkteam of van een andere instantie. Wel is het belangrijk dat er zorg wordt gedragen voor continuïteit. Qua inhoud is nazorg idealiter gericht op twee sporen: zowel praktische zaken als werk, scholing, huisvesting en budgetbeheer verdienen de aandacht, als het je emotioneel verhouden tot een zelfstandig leven na JeugdzorgPlus inclusief het verwerken van wat is voorafgegaan.

5.2 Aanbeveling specifiek voor professionals

Eén aanbeveling betreft specifiek het functioneren van professionals die in de JeugdzorgPlus werken.

Persoonlijke begeleiding bieden

Tijdgebrek, onvoldoende bezetting, groot verloop en instroom van nog onervaren professionals bemoeilijken het geven van persoonlijke aandacht aan jongeren. Dit zijn aspecten die op beleids- en organisatieniveau moeten worden aangepakt. Tegelijkertijd is het van belang dat individuele begeleiders een eigen stijl ontwikkelen waarin zij oog houden voor behoeften en belangen van individuele jongeren. Hiervoor is het ook van belang dat er voldoende groepsleiders zijn die enerzijds respect hebben voor de regels en kaders, maar anderzijds op momenten buiten de lijntjes durven te kleuren, die een aanbod op maat weten te bieden. Van Uffelen (2019) bevestigt met haar twintig verhalen uit de jeugdzorg dat dergelijke groepsleiders bestaan en hoe zij verschil kunnen maken in de ontwikkeling van jeugdigen.

Barendregt, C. & Wits, E. (2018). *Follow-up gegevens Monitor JeugdzorgPlus: responscijfers verklaard*. Geraadpleegd op 19 februari 2020, van <https://ivo.nl/follow-up-gegevens-monitor-jeugdzorgplus-responscijfers-verklaard>

Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ) (2019). De best passende zorg voor kwetsbare jongeren. (Zonder plaats, zonder uitgever)

Broekhoven, L., Simons, I. & van Santvoort, F. (2019). Gezinsgericht werken in de gesloten residentiële jeugdhulp. *Justitiële verkenningen*, 45(6), 51-65.

Clandinin, D.J. & Connelly, F.M. (2000). *Narrative Inquiry: Experience and Story in Qualitative Research*. San Francisco: Jossey-Bass.

De Lange, M., Van Dam, C., Dresen, C., Geurts, E., & Knorth, E. (2011). Doorgaande zorg na JeugdzorgPlus. *Jeugd en Co Kennis*, 5(4), 8-18.

De Valk, S. (2019). *Under Pressure. Repression in Residential Youth Care*. Amsterdam: UVA.

De Valk, S., Kuiper, C., Van der Helm, G. H. P., Maas, A. J. J. A., & Stams, G. J. J. M. (2016). Repression in residential youth care: A scoping review. *Adolescent Research Review*, 1(3), 195-216.

De Valk, S., Kuiper, C., Van der Helm, G. H. P., Maas, A. J. J. A., & Stams, G. J. J. M. (2019). Repression in residential youth care: a qualitative study examining the experiences of adolescents in open, secure and forensic institutions. *Journal of Adolescent Research*, 34(6), 757-782.

Dirkse, M., Eichelsheim, V., Asscher, J. van der Laan, P. (2018). *Meisjes in Jeugdzorg-Plus. Een onderzoek naar genderverschillen in problematiek, behandelplan en genderspecifiek werken*. Amsterdam: NSCR

Dresen, C., Van Domburgh, L., Harder, A., Knorth, E., Kranenburg, M., Nijhof, K., & Vermaes, I. (2017). *Jeugdzorg met een plus: Wat we wel en nog niet weten over de meest intensieve vorm van jeugdhulp*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Hanzon, C. & Van Veluw, N. (2019). *Leren van herhaald beroep in de JeugdzorgPlus; Explorerend onderzoek naar oorzaken van herhaald plaatsnemen vanuit de levensverhalen van jongeren*. Gouda: JSO.

Hermanns, J. (2009). *Het opvoeden verleerd* (VOR Maatschappij- en Gedragswetenschappen, 338). Amsterdam: Amsterdam University Press. Geraadpleegd op: https://pure.uva.nl/ws/files/858146/74128_317294.pdf

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2019). *Factsheet Terugdringen vrijheidsbeperkende maatregelen*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Jeugdzorg Nederland (2018). *JeugdzorgPlus plaatsings en uitstroomgegevens 2018*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland

Jongepier, N. (2011). Gesloten residentiële jeugdzorg als veilige haven. *Jeugd en Co Kennis*, 5(4), 19-29.

Knorth, E. & Dubbeldam, J. (1995). Plaatsing in de jeugdhulpverlening. Een onderzoek bij 119 adolescenten. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 34, 115-127.

Naert, J., Stevens, C., Roose, R., & Vanderplasschen, W. (2017) Continuïteit in het hulpverleningstraject: Interpretatief onderzoek naar de beleving van jongeren in de jeugdhulp. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 56(3/4), 55-70.

Nanninga, M., Jansen, D. E., Knorth, E. J., & Reijneveld, S. A. (2018). Enrolment of children in psychosocial care: problems upon entry, care received, and outcomes achieved. *European child & adolescent psychiatry*, 27(5), 625-635.

Nijhof, K. (2011). *Crossing barriers. Evaluation of a new compulsory residential treatment program for youth*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Nijhof, K. S., Veerman, J. W., Engels, R. C. M. E., & Scholte, R. H. J. (2011). Compulsory residential care: An examination of treatment improvement of individual and family functioning. *Children and Youth Services Review*, 33, 1779-1785.

Nijhof, K., Van Dijk, D. Van Domburgh, L. Harder, A., Konijn, C. (2018). Meisjes in JeugdzorgPlus: Doelgroepkenmerken en de mate van sekse specifiek werken. Externe rapportage. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Sadiraj, K., Bucx, F. & Ras, M. (2019). Gebruik en kosten van jeugdzorg door jeugdigen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. *TSG Tijdschrift Gezondheidswet*, 97, 153-159.

Simons, I. (2018). *Improving family-centered care in Juvenile Justice Institutions*. Leiden: Universiteit Leiden. (proefschrift)

Souverein, F.A., Van der Helm, G.H.P., & Stams, G.J.J.M. (2013). Nothing works in secure residential youth care? *Children and Youth Services Review*, 35, 1941-1945.

Stein, M. (2006). Research review: Young people leaving care. *Child & family social work*, 11(3), 273-279.

Sulimani-Aidan, Y. (2017). Future expectations as a source of resilience among young people leaving care. *British Journal of Social Work*, 47(4), 1111-1127.

Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd, (2017). *Ook voor kwetsbare jongeren een passende toekomst. Resultaten van vervolgonderzoek naar de kwaliteit van zorg en ondersteuning aan jongeren 18-/18+ die een JeugdzorgPlus-instelling of een Justitiële Jeugdinrichting verlaten*. Geraadpleegd, januari 2020 via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/09/18/ook-voor-kwetsbare-jongeren-een-passende-toekomst>

Van Dam, L. (2019). Who and what works in natural mentoring? A Relational Approach to Improve the Effectiveness of Youth Care. Amsterdam: UVA.

Van Dam, C., Schoppink, I., ter Beek, E. (2019). *Jongeren met strafbare feiten in de JeugdzorgPlus*. Nijmegen: Praktikon.

Van der Helm, G. H. P., Kuiper, C. H. Z., & Stams, G. J. J. M. (2018). Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory. *Children and Youth Services Review*, 93, 339-344.

Van Uffelen, T. (2019). Jeugdzorgprofessionals over die ene jongere. 20 verhalen uit het hart. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.

Bijlage 1: Leefgebieden

• Pictogrammen	• Steekwoorden	• Vragen
 Wonen	<ul style="list-style-type: none"> Dakloos Nachtopvang Huisvesting Korte/lange termijn Delen/alleen 	<ul style="list-style-type: none"> Waar woon je? Hoe woon je?
 Werk	<ul style="list-style-type: none"> Betaald werk Bijbaantjes 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je werk? Is het een vaste baan? Hoeveel uur per week werk je?
 Sociaal netwerk	<ul style="list-style-type: none"> Vrienden Familie Gemeenschap Kennissen 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je vrienden? Hoe zit het met je familie? Kun je steun vinden in je sociale netwerk? Welke invloed hebben deze op jou?
 Intimiteit & Relaties	<ul style="list-style-type: none"> Geaardheid Seksueel actief Relaties 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je wel eens een relatie gehad? Ben je seksueel actief?
 Opleiding	<ul style="list-style-type: none"> Opleiding School/nascholing Diploma Cursus Training Certificaat 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je een opleiding gevolgd/afgerond? Heb je een cursus of training gevolgd? Heb je een diploma of certificaat?
 Middelen-gebruik	<ul style="list-style-type: none"> Alcohol Cocaine/GHB/MDMA/XTC Blowen/roken Afkicken 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je wel eens middelen gebruikt? Ben je verslaafd (geweest)? In welke mate heeft dit invloed op jouw functioneren?
 Meedoen	<ul style="list-style-type: none"> Vrijwilligerswerk Vereniging Hobby's Sportclub Comité Kerk/moskee Steungroep Maatschappelijke participatie 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je wel eens vrijwilligerswerk gedaan? Ga je naar de kerk/moskee? Heb je hobby's?
 Lichamelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> Fysieke klachten Sport Verwondingen Ziekte Chronische/ernstige aandoening Beperking 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je last van fysieke klachten? Sport je wel eens?

 Justitie en politie	<ul style="list-style-type: none"> Detentie Criminaliteit, overtreding, misdrijf Reclassering Politiecontact (aanhouding) Straf, boete, taakstraf Strafblad 	<ul style="list-style-type: none"> Ben je wel eens in aanraking gekomen met de politie of justitie? Heb je een strafblad?
 Hulpverlening	<ul style="list-style-type: none"> Therapie Opname en behandeling Begeleiding Wijkagent Huisarts Psycholoog/psychiater Maatschappelijk werker Casemanager Ervaringsdeskundige Ambulante hulpverlening Verslavingszorg Beschermd wonen Verslavingskliniek Jeugdzorg+ 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je hulpverlening gekregen? Wat voor een soort hulp heb je gekregen of had je gewild?
 Huiselijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> Gezinsrelatie Huiselijk geweld, mishandeling, verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> Met wie woon je samen? Hoe gaat dat? Deel je het huishouden? Hoe is de sfeer in huis?
 Geld	<ul style="list-style-type: none"> Inkomen Uitkering Ouders Spaarrekening/sparen Basisbehoeften: (voeding, huisvesting, kleding) 	<ul style="list-style-type: none"> Waar leef je van? Heb je schulden (gehad)? Krijg je een uitkering Leen je? Heb je een inkomen? Heb je voldoende voor de basisbehoeften?
 Geestelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> Psychische klachten ADHD Autisme Depressie (DSMV) Stress Functioneringsproblemen 	<ul style="list-style-type: none"> Heb je last van psychische klachten? Wat voor een invloed hebben deze op jou? Zit je lekker in je vel?
 Dagstructuur	<ul style="list-style-type: none"> Vast patroon/ritme 	<ul style="list-style-type: none"> Hoe ziet je doordeweekse dag/weekend eruit? Welke momenten brengen structuur in je dag?
 Dagelijks leven	<ul style="list-style-type: none"> Hobby's Persoonlijke verzorging Huishouden Zelfzorgtaken: eten, wassen, koken, aankleden, toiletgang 	<ul style="list-style-type: none"> Wat zijn je hobby's? Kun je voor jezelf zorgen? Wat doe je aan persoonlijke verzorging? Doe je het huishouden?

Meedoen aan een onderzoek onder jongvolwassenen? Meld je nu aan!

Ben je vierdejaars student (SPH, MWD, CMV, SJD, Pedagogiek et cetera) en op zoek naar een afstudeeronderzoek? Of ben je tweede of derdejaars student en wil je meewerken aan een interessant onderzoek onder jongvolwassenen? Meld je dan nu aan!

'Hoe gaat het nu met de jongeren uit de JeugdzorgPlus, periode 2008-2013?'

Het Verwey-Jonker Instituut en Hogeschool Utrecht starten een onderzoek naar jongeren die vijf jaar of langer geleden zijn uitgestroomd uit een JeugdzorgPlus voorziening (JZ+). Doel is te leren van deze ervaringen en het aanbod in JZ+ te verbeteren.

De onderzoeksgroep bestaat uit jongvolwassenen (in de leeftijd van ca 18 tot 30 jaar) die niet meer in een JZ+ verblijven, maar bij hun ouders of zelfstandig wonen, in een ander voorziening wonen of wellicht dakloos zijn.

We hanteren een open vorm van interviewen, waarbij we de jongvolwassenen zo veel mogelijk laten vertellen over hun levensloop aan de hand van een lijst met levensgebieden. We laten de interviews uitvoeren door studenten. Zij doen dat met zijn tweeën. Alle interviews worden audio opgenomen en woordelijk uitgewerkt.

We zijn op zoek naar studenten die willen meewerken aan dit onderzoek

Tweede- of derdejaars kunnen zich aanmelden als interviewer.

Vierdejaars kunnen op basis van een zelf te maken plan voor hun **afstudeeronderzoek** meedoen. Je baseert je afstudeerplan dan op het JZ+onderzoek, waarin je zowel literatuuronderzoek als interviews verwerkt. (We adviseren daarbij)

De interviews worden gehouden in het najaar van 2018 en het voorjaar van 2019.

(Wil je op korte termijn starten met je afstudeeronderzoek, dan kan dat!)

Wil je meewerken, dan gelden de volgende voorwaarden

- Volgen van een training van twee dagdelen, waarin we ook real life oefenen met jongeren (training niet gevolgd betekent niet meedoen);
- houden aan geheimhoudingsplicht;
- zelf plannen van een afspraak met de jongeren (wij zorgen voor de contact-gegevens);
- audio-opnamen van interview maken en deze letterlijk uitwerken;
- regelmatige terugkoppeling geven aan de onderzoeker HU (Marie-José Geenen);
- deelname aan terugkombijeenkomsten;
- bereidheid om minimaal 5 interviews af te nemen.

We zoeken studenten die ...

- affiniteit hebben met de doelgroep van het onderzoek;
- helder uitleg kunnen geven over het belang van het onderzoek;
- geduld hebben en volhardend zijn in het leggen van contact met de doelgroep;
- creatief en inventief zijn in het 'op de praatstoel' krijgen van de doelgroep.

We bieden ...

- een plek in een interessant landelijk onderzoek;
- de mogelijkheid om meer kennis en inzicht te verwerven in JeugdzorgPlus;
- een goede interviewtraining;
- begeleiding bij opdoen van onderzoekservaring;
- advies bij je afstudeeronderzoek (begeleiding blijft bij je afstudeerbegeleider).

Meer informatie?

Heb je interesse maar wil je eerst nog wat meer informatie, mail dan naar:

marie-jose.geenen@hu.nl. (Stuur eerst een mail. Als je telefonisch contact wilt, geef dat aan, dan maken we een belafspreek.)

Meedoen?

Wil je meedoen stuur dan zo spoedig mogelijk een **sollicitatiebrief** aan:

marie-jose.geenen@hu.nl.

Motiveer waarom je mee wilt doen, beschrijf je ervaring en vermeld alle noodzakelijke gegevens (bv ook in welk studiejaar je zit en indien van toepassing wie je groeps-genoten zijn in de afstudeergroep). Het onderzoek wordt uitgevoerd door: het Verwey-Jonker Instituut (<https://www.verwey-jonker.nl/>); het Lectoraat Werken in Justitieel Kader van Hogeschool Utrecht (<https://www.onderzoek.hu.nl/Kenniscentra/Sociale-Innovatie/Werken-in-een-Justitieel-Kader>); jeugdzorgorganisaties Jutzt (<https://www.jutzt.nl/>), het Poortje (<https://www.hetpoortje.nu/>) en SJSJ (<http://www.sjsj.nl/>); in nauwe samenwerking met het JongerenNetwerk (<https://www.project-jongerenennetwerk.nl/>) en mogelijk nog andere belangenorganisaties van jongeren.

COLOFON

Opdrachtgever	ZonMW
Auteurs	Dr. F.E.P.L. Sondejker Dr. A. Sarti Dr. M.J. Geenen
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Foto omslag	David Rozing, Hollandse Hoogte
Uitgave	Lectoraat Werken in Justitieel Kader – Kenniscentrum Sociale Innovatie – Hogeschool Utrecht & Verwey-Jonker Instituut, Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-94-6409-003-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2020.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

De JeugdzorgPlus is gericht op jongeren niet bereikbaar zijn voor lichtere vormen van hulpverlening en die zonder behandeling een risico voor zichzelf en hun omgeving vormen. Het ministerie van VWS en betrokken instellingen wilden, nu de JeugdzorgPlus ruim tien jaar bestaat, een onderzoek laten uitvoeren onder een grote groep jongeren die ten minste vijf jaar geleden zijn uitgestroomd uit de JeugdzorgPlus. Het onderzoek is deel van de longitudinale effectmonitor JeugdzorgPlus gericht op het verkrijgen van inzicht in de mate waarin jongeren profiteren van de geboden hulp en welke factoren een relatie hebben met de gemeten effecten.

Het Verwey-Jonker Instituut en de Hogeschool Utrecht hebben onderzocht hoe het jeugdigen die tussen 2008 en 2013 in de JeugdzorgPlus hebben gezeten is vergaan. Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in het welzijn van de jongeren: hoe gaat het nu met de jongeren, hoe kijken zij terug op hun verblijf in de JeugdzorgPlus en wat kunnen we van hen leren? Tevens dient het onderzoek als verkenning voor hoe JeugdzorgPlus instellingen op de langere termijn vorm en inhoud kunnen geven aan follow up onderzoek, waarbij ook de mogelijkheid voor het gebruik van CBS-gegevens en gegevens van gemeenten wordt bestudeerd. In totaal zijn 46 jeugdigen betrokken in diepte-interviews met behulp van de tijdlijn-methode. Aanbevelingen zijn geformuleerd op grond van deze interviews en rekening houdend met ontwikkelingen in de JeugdzorgPlus.